

M. Antonij Maioragij|| Orationes|| Et Praefa-||tiones

Majoragio, Marcantonio

Monasterii VWestphal., 1599

VD16 ZV 10313

I. Panegyricus, Mediolani in templo maximo habitus , quo die Ioannes
Angelus Arciboldius Mediolani Archiepiscopus creatus est.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68843)

M. ANTONII
MAIORAGII
PANEGRICVS,

Mediolani in templo maximo habi-
tus, quo die Ioannes Angelus Ar-
cimboldius Mediolani Ar-
chiepiscopus crea-
tus est.

ORATIO I.

I quid vnquam huic ciuitati nostra Pa-
tres amplissimi, Dei beneficio atq; mu-
nere datum fuit, quo merito, atq; opti-
mo iure gaudendum esse videretur: id
profecto nobis accidit hodierno die, quo
virum omni laude, omniq; genere virtutis abundantis-
simum, Ioan. Angelum Arcimboldium; iam non pere-
grinum, sed ciuem nostrum; non in hanc ciuitatem nu-
per ascitum, sed antiquissima gente Mediolanensi, mul-
tisq; clarissimis maiorum imaginibus florentissime na-
tum; non mediocri rerum cognitione, sed incredibili
sapientia praditum; tanto vniuersi populi, bonorumq;
omnium cōsensu creatum huius vrbis Archiepiscopum
videmus. Cum enim ita sit à natura comparatum, vt
in omnibus prosperis rebus, & ad voluntatem nostram
fluentibus, omnes magnopere gaudeamus, tum in ijs
A praci-

præcipuè, quas ad religionem, & diuinarum rerum
 cultum pertinere certum est, non tantum sapientissi-
 mus quisque, sed etiam communiter omnis homi-
 num multitudo maiorem in modum letari consuevit.
 Nam illud cunctis ferè gentibus persuasum est. Ne-
 minem vnquam magnum & præstantem virum sine
 afflatu diuino fuisse, neque casu aut fortuito, sed Dei
 ipsius voluntate atque prouidentia, qui religionis gu-
 bernacula teneant, elegi solere. Quare non sine iustis-
 sima causa, cum excellenti virtute viris rerum sacra-
 rum cura demandatur, confestim mentes omnium
 immensa quadam læticia voluptate complentur. Vi-
 dent enim ac sentiunt, talium virorum sapientia pru-
 dentiaque, tam placata & tranquilla fore omnia, vt
 in terris & hac mortali conditione, quoad fieri po-
 test, beatissimam illam coelestium vitam non tantum
 imitari, sed etiam representare quodammodo vide-
 antur. Quæ cum ita sint, nemini mirum videri de-
 bet, si hac exoptatissima nostri huius Archiepisco-
 pi creatione, tam exhilarata est vniuersa ciuitas, vt
 non tantum homines ipsi, sed etiam expertes ratio-
 nis animantes, & muri atque parietes ipsius vrbis, &
 denique res omnes etiam sensu carentes inuitatam
 quandam atque infinitam læticiam præseferant. Tan-
 ta est enim huius viri, quem præsentem, & nouum
 Archiepiscopum veneramus, & cuius aspectu gra-
 uissimo iucundissimoque recreamur, auctoritas, tanta
 virtus, tam singularis sapientia, vt longè plura no-
 bis de hoc bona polliceri possimus, quam de quouis
 alio, post illum maxima diuinitate præstantem Am-
 bro-

brofium, ciuitas vnquam noſtra reportarit. Itaque debet vnusquifque noſtrum, ad agendas immortalis Deo gratias, mentem, animum, linguam excitare. Quod enim preſtabilius, aut pulchrius nobis munus dare poterat, quam hunc, & pium, & ſanctum, & ipſi Deo ſimilimum ſacrorum Antiftitem? Creatus eſt igitur is diuino munere, quem omnibus votis omnes exoptabant, quem omnes vno conſenſu, atque vna voce depoſcebant, quem optimus quiſque maximè cupiebat. Creatus is, qui Chriſtianam pietatem tueri, religionem amplificare, diuina atque humana rectiſimè tractare nouit. Creatus is, qui labantem Eccleſia noſtra ſtatum, & iam penè collapſum erigere, atque ad priſtinam ſtabilitatem & nitorem reducere facillime poſſit. Creatus denique is eſt, qui totam hanc ciuitatem ac patriam ſuam ſemper propria vita cariorem habuit: qui omni ſemper conatu nixus eſt, atque etiam quotidie magis exiſtitur, vt eam non modò ſaluam, ſed etiam longè florentiſſimam videat: qui labore, ac vigilantia ſua, iam in plurimis & maximis rebus perſpecta & cognita, nihil earum rerum prætermiſſurus ſit, qua ad ſanctiſſimum Antiftitem, & optimum ſacrorum præſidem ſpectare videantur. Hoc autem tantum boni, tantum iucunditatis & gaudiij, primùm quidem Deo Opt. Max. bonorum omnium auctori, ſed, poſt Deum, Hippolyto Ateſtio, Cardinali ferre acceptum merito ac iure debemus. Qui cum hunc Archiepiſcopatum Mediolanenſem à patruo ſuo puer adhuc accepiffet, & annos iam vnum & triginta poſſediſſet, decre-

uit tandem Arcimboldiam gentem, iam pridem optimè de religione meritam, quasi in veterem huius Archiepiscopatus possessionem restituere. Nam nō ita pridem ex hac eadem gente duo fuerunt Mediolanenses Archiepiscopi. Quippe vir integerrimus, & equissimus voluit hac in re ciuitati nostra, quam id vehementissimè cupere, totoq; animo expetere intelligebat, benignè gratificari. Quam rem non tantum Hippolytus ipse, cuius erat in potestate, sed etiam summus Pontifex, totumq; Cardinalium collegiū maxima cum assensione, plausuq; cōprobabit. nostraq; ciuitati nouum hoc, & incredibile gaudium, quod felix faustumq; sit, Deus atq; hominib. approbantibus, attulit. Sed ad te iam, Arcimboldi clarissime, cuius iucundissimo conspectu mirificè recreor, & ad dicendum maiorem in modum excitor, paulisper me cōuerto, rogoq; atq; obtestor, vt cum hac tam hilari multitudine, cum hoc tam leto populi concursu, cum tanta nobilissimorum hominum & Principum frequentia, me dicente, tua tacitus bona patientissimis auribus recognoscas. Vt cum nos alij omnes ista tua tam excellenti dignitate tant opere letemur; summoq; & communi gaudio persuamur; tu etiam vnā nobiscum cogitatione rerum à te præclarissimè gestarum, & conscientia recte voluntatis, & denique bonorum omnium tuorum recordatione gaudeas. Qui natus in hac vrbe omnium celeberrima & copiosissima, plurimisq; eruditissimis & fortissimis viris affluentibus, ex antiquissima nobilissimāq; familia, per omnes dignitatis gradus, tum hīc in patria tua, tum apud exteras nationes ad istam etatem tāta cum laude gloriaq; per-

peruenisti: vt non modò maioribus tuis, qui & honori-
bus & rerum gestarum gloria semper maximè florue-
runt, similis fueris, sed etiam eorum memoria laudi-
busq; maximam lucem attuleris. Nunc autem hoc
tantum munus summa cum omnium leticia suscepisti,
in quo, tanquam in theatro quodam totius orbis terra-
rum amplissimo clarissimoq; omnium virtutum tua-
rum immortalium splendor elucebit: in quo te præcla-
rissimos actus edemem, & diuina mentis tua vires in
omnibus factis & dictis excitantem, omnes ciues tui
ceteraq; nationes infinita cum animi voluptate con-
spicient: te què non tantum eis, qui presenti tempore
vigent, Antistitibus, sed etiam antiquis illis, omnium
sermone prædicationeq; celebratis, & præcipuè maio-
ribus tuis, qui propè diuinos honores consecuti sunt,
anteponent. Quàm enim grata, quàm iucunda, quàm
exoptata contigit omnibus ista dignitas tua! Quibus
te votis, quo desiderio, quàm inaudita cupiditate ciues
tui te requirebant! Cum enim non ita pridem res de
te perfecta esse diceretur; vniuersa patria inter spem
& metum de te vno nò aliter coepit esse sollicita, quàm
de vnico filio vidua mater, aut de nouo sponso vehe-
mentissimo amore captamulier. Et quamuis iam es-
sent omnia securam, quamuis inter te & Hippolytum
Atestium essent iam lata conditiones, & accepta, sum-
musq; Pontifex & Cardinalium collegium eas appro-
basset: tamen ita amanter te patria exoptabat, tam
tenerè molliterq; cupiebat, vt cum huius diei celebri-
tas prorogaretur, eò quòd nondum essent consecuta di-
plomata, ne non timere quidem sine aliquo timore pos-
set.

set. Verebatur enim ne fortasse res non succederet. Quoniam in eiusmodi magnis negocijs, parua saepe inclinationes totam rem euertunt. Praclarè verò intelligebat, te Antistite sibi tradito, quantum esset bonorum cumulum habitura: quantum contrà iactura factura esset, quantum detrimenti, si te iam designatum amississet. Itaque quoties ad amorem tuum, vel potius pietatem erga se ciuesq; omnes, mentis oculos referebar; statim omnis timor ab ea recedebat: quoties autem ad incertos variosq; casus, quibus etiam firma consilia frequenter impediuntur, animum aduertebat, iterum perhorrescere incipiebat, & toto corpore contremiscere. Quin interdum illi veniebat in mentem subuereri, ne te Episcopatus ille Nouariensis, quem annos iam quatuor & viginti tenueras, fortasse nimium oblectaret, & ab eo diuelli nullo modo posses. Audierat enim quam opima, quam fertilis, quam fructuosa sit ea regio. Audierat, quae sit amoenitas eius ora locorumq; omnium. Audierat, Episcopum ibi non tantum sacrorum esse presidem, sed etiam in populos sibi subditos habere vitæ necisq; potestatem. Et quod caput est, audierat, in tota illa regione neminem esse, qui non tui esset amantissimus; qui te non mirandum in modum coleret, obseruaret, veneraretur; qui denique ad digiti crepitum tibi non obediret. Audierat praeterea, te maximos in Episcopatu illo sumtus fecisse, multa magnifica palatia substruxisse, redditusque annuos ita diligenter procurasse, vt praeter summam rerum omnium amoenitatem, etiam longè maiores, & que vberiores fructus, quàm antea, perciperentur.

ventur. Quibus rebus ita commouebatur, ut iam timorem & dolorem suum dissimulare non posset: ut regioni illi, quae te diutius detineret, quasi rivali cuidam, non mediocriter irasceretur, quod sibi designatum & traditum sponsum praeripere velle, quodammodo videretur. Ergo non solum in templis, sed in curia, in foro, in priuatis adibus, vota non in dies tantum, sed in horas singulas religiosè nuncupabantur, supplicationes ab omnibus fiebant; ut ad religionis nostrae gubernaculatu quāprimū accederes. Ipsa verò patria cū diurna nocturnaq; solitudine, frequenter huiusmodi vocem & orationē effundere videbatur: Quousque tandem me sollicitam & anxiam habebis religiosissime, mihiq; propria vita multò carior Antistes? Cur non quā primū ad me parentem & procreatricem tuam, si genus respicis, si conditionem, sponsum; si curam & munus, filiam accedis? Fierine potest, ut te mei capiat obliuio, quae te genui; quae in lucem eduxi; quae tot ac tanta in te ornamenta contuli? Vbi est igitur patria pietas? vbi amor? vbi caritas? Quod si te honestas mouet, quid honestius esse potest, quā de patria bene mereri? si utilitas, vnde maiorem fructum tibi tuisq; omnibus, quā ex me reportare potes? Si iucunditas, qui locus esse potest domestica sede iucundior? Fateor equidem, à te me plurima iam pridem accepisse beneficia: sed hactenus, ut à filio mater: ut ab eo, qui mihi vitam debebat: ut ab eo, quem à teneris annis gremio meo foueram. Nunc tota ratio est immutata. Nam diuino quodam consilio ex parente

sponsa facta sum, ex matre filia: non potes igitur abesse
 diutius. Cur enim me nouam nuptam esse voluisti, si
 pateris ut tui desiderio contabescam? Cur me vis habere
 loco filia, si decori & honestati mea non prouides?
 Cur me tanto viro felicem existimem, si meo bono mihi
 frui non conceditur? Cur eo parente gaudeam, qui à
 me securus abesse potest? Ah, me parum fortunatam, si
 te alia regio magis oblectarit, si me spes mea frustrata
 fuerit! Tunc ergo vita, praesidium, delicia mea, diutius
 aspectu me tuo priuabis, atque aliam potius regionem
 eo frui patieris? O me nimis credulam, quae te mihi semper
 in amore respondere iudicauit! Certè hoc in tua
 potestate situm est, ut te mihi tanquam carissimum
 filium reddas, quia te procreauit: tanquam optatissimus
 ad me sponsus venias, quae tibi caelesti matrimonio copu-
 lata sum: tanquam parens mei curam suscipias, quae
 tibi propter religionem filia loco esse debeo. Veni igitur
 fili, veni sponse, veni parens, ad hanc amantissimam
 tui patriam, cui sine te nihil potest esse iucundum,
 nihil dulce, nihil suauis, nulla denique vita vitalis.
 Hac atque eiusmodi verba, maximo tui amore succensa
 videbatur quotidie Patria nostra fundere, donec tandem
 hic dies omnibus summis, infimis, mediocribus
 vehementer exoptatus, aduenit, in quo vidimus,
 in hac ciuitate propè neminem esse, qui non sua
 presentia, suum erga te studium atque animū testaretur.
 Vidimus hoc honestissimum ac pulcherrimum propter
 nouam dignitatem tuam spectaculum apparatus. Vidimus
 Principem nostrū inuictissimum Ferrandum Gonzagam,
 cum omni praesidio suo, cum Imperatoris Ducis-

Duci-

Ducibus, cum Demarchis, cum Baronibus, cum Tribu-
 nis militum, cum Equitibus cataphractis, denique cum
 honestissimis huius civitatis quibusq; viris tibi obviam
 prodire. Vidimus te sub aureo cadurco, stipantibus vni-
 dig; Principibus, & spectatissimis viris in urbem regre-
 di, atq; ad hoc religiosissimum fanum, templumq; ma-
 ximum accedere. Vidimus eos omnes, qui ab exteris
 urbibus ac nationibus in hanc civitatem missi legato-
 rum munere funguntur, frequentes honoris causa tibi
 adesse. Vidimus totum Ordinem senatorium, non tan-
 tum huius civitatis lumen & ornamentum, sed etiam
 totius Italia, atq; orbis terrarum gravissimum consili-
 um, longè extra urbem profectum, obviam tibi venire,
 te venerari, te magno cum gaudio reducere. Vidimus
 prudentissimum Iurisperitorum collegium, & Me-
 dicorum, & deniq; omnium, qui sunt alicuius in hac
 civitate nominis frequentiam, maximo studio, alacri-
 tate, sedulitate, in a vestigia subsequenter. Episcopos
 præterea, Præsules, Antistites, Flamines, Sacerdotes
 cuiusq; generis longo ordine procedentes. Effusam tui
 videndi cupiditate multitudinem, non tantum vicos,
 & vrbes regiones, sed etiam fenestras, meniana, podia,
 lecta denique ipsa repleuisse. Postremò summam om-
 nium hilaritatem vidimus, inusitatam leticiam, profu-
 sam populi iubilationem, strepentibus vndique tubis,
 tympanis, tormentis, campanis, organis, fidibus, tibijs,
 musicis cantionibus, plaudentibus omnibus, acclama-
 tionibus, & bonis ominibus prosequentibus, rosas, lilia,
 flores, coronas cuiusque generis vbiq; spargentibus,
 aromata, thura, suavissimos odores incenduntibus, vi-

cos & parietes omnes tapetibus, tentorijs, imaginibus, tabulis pictis obtegentibus: nihil denique praetermittentibus eorum, quibus infinitam leticiam suam, & gratissimum in te animum significare possent. Quibus ego rebus omnibus existimo te vehementer quidem gaudere, tantamque in te civium tuorum caritatem & pietatem maiorem in modum amare. Verum cum hac pro tua singulari prudentia, cognoscas diuturna esse nullo modo posse, sed esse fugacia & caduca, paucisque diebus interitura: longè tibi, sapientissimo homini, gratius fore putavi, si quis oratione sua posset honestissima studia tua, mores, intelligentiam, res praeclarissime gestas comprehendere, atque effigiem istius animi tui verè divini literis & posteritati tradere. Multos enim magnanimos & fortes viros inueniemus, non tantum magnopere rerum à se praeclare gestarum gloriam desiderasse, verum etiam vitam ipsam pro dignitate atque laude profudisse: nihil denique intentatum reliquisse, quo famam suam in orbis terrae memoriam sempiternam disseminarent. Itaque cum etiam te, quamvis sapientissimus sis, studio gloriae, sicut optimi quique viri faciunt, duci non dubitem, quam non tantum tibi ad aeternitatem, sed etiam posteris tuis ad exemplum & imitationem plurimum esse profuturam intelligis: si quis mihi Deus eam dicendi vim & facultatem traderet, quae possem honestissimas quasque viuendi rationes, ab ineunte aetate à te susceptas, & ad hoc usque tempus perductas, satis dignè commemorare: non est mihi dubium, quin aeternam & immortalem apud mortales omnes futuram summae virtutis tuae memoriam, pro

singula-

singulari in te obseruantia mea, non mediocriter amplifcaturus essem. Sed cum ingenij mei vires per exigua sint, virtus autem tua incredibilis, ac propè diuina, qua per sese vigebit memoria seculorum omnium: certè non decus aut splendorè ab oratione mea capere potest, sed contrà potius à virtute tua genium & immortalitatem oratio mea sine vlla dubitatione receptura est. Quae me spes potissimum ad hanc suscipiendā de te dicendi prouinciā excitauit. Verum priusquam ad te veniam, aliqua mihi de maioribus tuis cōmemoranda esse censeo, vt omnes intelligant, maximos quidem illos & clarissimos viros fuisse, pulcherrimaque tibi exempla ad imitandum domestica semper extitisse: sed ita gessisse te, vt non modò non illis inferior fueris, verum etiam eos longo interuallo superaris. Ac mihi quidem, vt spero, vos etiam, Patres amplissimi, dabitis hanc veniam, vt quoniā ab auis atque at auis haec Arcimbaldiorum familia semper caelestis atque diuina fuit, antequam ad huius Archiepiscopi laudes & res egregiè gestas veniamus, quibus eū tanto honore, tanquē praestanti munere dignum ostendimus, breuiter aliquos insignes viros ex maioribus eius commemoremus. Iuuabit enim, vt opinor, non mediocriter animos vestros haec praestantium virorum breuis commemoratio. Iuuabit, inquam, per egregia facta, tanquam per latissimos lucos & amoenissima quadam viret atranseuntes, ad hanc postea celebritatem & publicam leticiam, quasi confectis spacijs, deuenire, atque in ea tandem iucundè suauiterq; conuiescere. Quamuis neminem vnquam tanta eloquentia fuisse
existi-

existimem, neque tã diuino atque incredibile genere dicendi, qui horũ hominum virtutes laudesque non dicã augere aut exornare oratione, sed percensere numerando posset. Vt enim ab origine splendorem & claritate generis non repetã, quod & longum nimis esset, & nobis id angustia temporis non concederet: quis huius proauo Nicolao nobilior aut clarior vnquam fuit? quis sapientior? quis prudentior? Quem vnum optimum Iurisconsultum, & præstantissimum Senatorem Dux & Princeps Mediolanensium Philippus Vicecomes consiliarium habere voluit, vt ei res suas arcanas, & ad imperij administrationem pertinentes, assidue comunicaret. Qui tam insigni fide, religione, auctoritate fuit, vt plurimas pro suo Principe susceptas legationes felicissimè semper obiuerit, & quod omnium maximum est & vehementer admirabile, cum asperrimum inter Philippum & Venetos bellũ intercederet, tamq̃ irritati iam essent omnium animi, vt nullo modo placari posse viderentur, tantum eloquentia sua singulariq̃ prudentia Nicolaus Arcimboldius, cum legatus ad Venetos missus fuisset, effecit, vt firmissimam ab eis, atque optimis pro Philippo conditionibus pacem reportarit. Iam verò frater eius Antonellus ductor fortissimus, domi forisque perpetuam sibi gloriam, & scientiæ rei militaris, & virtute, & auctoritate, & felicitate comparauit. Qui Ioanne Galeatio Vicecomite, & eius filio Philippo Mediolani Ducibus, Tribunus militum consolari potestate constitutus, & totius exercitus moderator ac Princeps Reipubl. nostram semper bene & feliciter gessit. Sed omnium maio-

rum

rum suorum gloriam sine dubitatione Ioannes Arcimboldius, Nicolai filius, non solum adaequauit: sed etiam longè superauit. Qui cum longo tēpore propter egregiā Iuris utriusque scientiam, & Francisco Sfortia Primo, & eius filio Galeatio gratissimus fuisset, atque utriusque Principis maximo cum honore senator, consiliarius, & rerū gerendarū auctor extitisset, mortua demū vxore Briseida, ex qua iam Aloysiū huius Archiepiscopi nostri parentē susceperat, ad religionē animū adiecit: neque ita multo post, ob integritatē admirabile & probatissimos mores Nouariensem Episcopatū affecutus est. Tantaque fuit eius probitatis & sapientiae fama, ut cum à Galeatio Sfortia missus orator ad Sixtū Quartum Pontificem Maximū fuisset, ab ipso Pontifice maximo cum honore susceptus, statim Cardinalis creatus fuerit: & quod alij pauci vix longo tēpore multisque consumptis pecunijs assequi possunt, id ipse paucis diebus facillimè & gratundò consecutus est. Quid? quod non ita multo post eiusdē Pontificis Legatus summa cū potestate Perusia fuit? Iam illud non tantum maximū, sed etiā inauditum & admirabile fuit. Duas enim eodē die summas omnium in Ecclesia Mediolanensi dignitates, vniuerso Cardinalium collegio cōprobante, Pontifex illi derulit. Nam & Abbatem Diui Ambrosij, in cuius tutela est huius nostrae ciuitatis salus, constituit, & Mediolanensem Archiepiscopum creauit. Quod si longiorem illi vitā facta dedissent, nemini dubium fuit, quin propter eximias & singulares virtutes suas breui tēpore Pontifex Maximus esset futurus. Quid huius frater Vidus Antonius?

nus?

nus? nonne quamuis dignitate fuerit inferior, tamen rerū experientia, sapientia, probitate, penè par semper habitus fuit? Qui primò propter ingenuos ac liberales mores à Fracisco Sfortia Primo fuit electus, qui comes eius filio Galeatio, iam tū imperij successioni destinato semper assisteret, cū eo equitaret, luderet, iacularetur, venaretur, ex eadē mensa vesceretur. Deinde cū Galeatio, patre mortuo, rerum potitus fuisset, eundem tū iucundum & gratū habuit, vt à suo latere nunquā discedere pateretur. Itaque post fratris sui Ioannis Cardinalis obitū, facile Mediolanensem Archiepiscopatū assecutus est. Quin etiam postea plurimas & honorificentissimas legationes, Galeatio & Ludouico eius fratre Ducibus, maxima cū dignitate & gloria sepius obiuit. Erat enim vir præter morū integritatem maximè facundus & eloquens, qui facile dicendo mentes hominū, quocunque voluisset, impellere posset. Quocirca & ad regē Hispaniarum, & ad Matthiam Pannonie regem legatus missus fuit. Quā in legatione propter eius probitatis & sanctimonie famam, tanto cū populorum omniū, ad quos accedebat, plausu, tantaq; cū gratulatione suscipiebatur, vt eum omnes, non tanquā aliquem ex hac vrbe missum virum, sed tanquā è caelo delapsum Deum intuerentur. Quāobrem ipse post reditū suum in patriam, huius rei, felicisq; legationis, atque itineris monumentū in suburbano prædio superesse voluit. Extat enim adhuc in Bicocano quadā amplissima porticus, varijs picturis exornata, quibus totus eius legationis successus sigillatim & accuratè significatur. Quid autem de clarissimo viro, huius

huius Archiepiscopi nostri parente Aloysio, cōmemorē?
 Qui propter insignem Iurissprudentiæ cognitione mul-
 tos honores ac dignitates, & Galeatio & Ludouico
 Ducibus, obtinuit. Nā & senator egregius fuit, & E-
 ques Auratus, & duorū principum consiliarius, & Cre-
 monensis præfecturæ gubernator. Sed quāuis etiam
 nihil aliud in vita memorabile gessisset, tamen vel hac
 vna de causa summopere celebrandus esset, quod pri-
 mō Octavianū huius fratrem, maximè admirandum ac
 verè diuinū hominem, deinde hunc etiam, cuius adhuc
 prudentia consiliōq; nostra hac ciuitas latissima frui-
 tur, perquam feliciter genuerit. Nā Octavianus fra-
 ter huius ea præstantia fuit, vt non ab homine natus,
 sed à Deo factus esse videretur: quippe qui adolescen-
 tulus, ac penè puer, tantā vtriusque Iuris scientiā ac-
 quisuit, vt in Iurisconsultorū collegium magna cum o-
 mnium admiratione cooptaretur. Is deinde cū om-
 ni doctrinæ genere, tum eloquentia præcipuè, miraque
 dicendi facultate præcelleret, annum agens quartum
 & vigesimum Romam profectus, eodem anno ab A-
 lexandro Sexto Pontifice Maximo multos honores
 ac dignitates assecutus est: in quibus tam sanctè atq;
 integrè se perpetuò gessit, vt in se totius Romana Cu-
 ria ora conuerteret. Erat enim ingenium in ed plus
 quàm humanū, doctrina admirabilis, mores vehemen-
 ter amabiles, immensa omnium actionum gratia, co-
 mitas atque affabilitas sermonis inaudita. Quam e-
 nim ornatè, quàm grauitè, quàm copiosè mortuum
 Alexandrum Pontificem pro concione laudasse dici-
 tur? Quanta dicendi maiestate Pij Tertij successoris
 ipsius

ipsius Alexandri creationem celebrasse? Sed heu fallacem hominū spem, fragilemque fortunā! In ipso vera laudis & gloria cursu, cum duorum Antistes iam conuentuum esset, & Mediolanensis Archiepiscopus designatus, in ipso, inquā, iuuentutis flore, cum annum secundū ac trigesimū ageret, summo cum omniū iocore ac tristitia de repente extinctus est. Sed tamen bene & feliciter nobiscum actum est, Patres amplissimi, quod hunc adhuc presentem tā insignem omni laude virū, tanta auctoritate, fide, religione pradiū superstitem & incolumē habemus, multisque posthac annis felicissimē atque optimē victurum, & speramus, & optamus. Tā enim ad huius mihi laudes & facta veniendum est, cuius causa suscepta est hęc omnis oratio. Ut quamuis omnes intelligant, nullum vnquam, post illum Principem Ambrosium, extitisse Archiepiscopum pręstantiorem, tamen cogitatione & commemoratione rerum honestissimarum, & omnium voce, literis, prædicatione dignissimarum, solidum ac plenū huius diei gaudium sentiamus. Ac mihi quidem, Patres amplissimi, tantus virtutū splendor, tantū lumen, tā immensa claritas, quantam in hoc viro esse conspicio, sic mentis oculos atque aciem perstringit, ut vix eam satis animo cernere, nedū verbis eloqui me posse confidam. Verūm ut solē aduersum intueri nequimus, sed ex eius radijs longē lateque dispersis, quanta sit eius amplitudo, quā immensum lumen intelligere facile possumus: ita quamuis in fulgentissimis illis virtutibus, quę in huius viri altissima diuinaque mente versantur, mentis oculos desigere nequeam, tamen ex optimis eius actio-

actionibus, & rebus præclarissimè gestis, quanta sint, quamq̃ immensa, me aliquo modo declarare posse non diffido. Non ita tamen ut omnes eius gloriosas actiones enumerẽ, quod fieri nullo modo potest: sed ut ea summam primò, quæ sunt ad laudẽ illustriora, persequar, deinde, quæ efficiunt, ut non tantum hoc præsentis honore, sed etiã longè maiori & ampliori dignissimus esse videatur. Nã, ut ea præmittam, quæ de huius natali die, futuraque præstantia Vates, Astrologi, Coniectores, cateriq̃ diuini prædixerant: quæ licet vera fuisse postea exitus cõprobauit, tamen quia non ita vulgata sunt, à me fingi putarentur. Tantum enim abest, ut aliquid huius laudibus oratione mea velim affingere, ut etiam ea præterire decreuerim, quorum, quamuis honestissima fuerint, tamen pauci testes esse possunt. Ut hac igitur missa faciam, cum puer esset, ab optimis atque honestissimis parentibus, qui præclarè intelligebant, quantum à teneris annis intersit, optimis viuendi rationibus assuescere, tã religiosè sancteque educabatur, ut nihil ei placere posset, quod aliqua ex parte turpe esse videretur. Ut non eius puericia delicijs atque indulgentia solueretur, sed labore & seueritate firmaretur: non in lusibus & iocis, sed in percipiendis ingenuis ac liberalibus disciplinis tota consumeretur. Nã frequentibus quasi stimulis orationis, quamuis sua sponte satis incitatus esset, & à parentibus & à præceptoribus ad exempla maiorũ suorum imitanda suscitabatur, ut honestatis cursum teneret, & dignitatis atq̃ gloria portum caperet. Ut cum nutricis lacte moribus quàm probatissimis imbueretur. Ut ne quid

B

cupi-

cupidè, ne quid impotenter, ne quid improbè committeret. Ita verò cum equalibus suis in ludo atque pueritia disciplina versari solebat, ut, quamvis ingenij memoriaque gloria facile omnibus antecelleret, nemini tamen unquam se proponeret, sed mirifica quadam animi moderatione facile omnes, cum quibus erat, perferret ac pateretur, eorū studijs, quantum honestas ferret, semper obsequeretur, nulli omnino contra ius & fas aduersaretur. Ita sine vlla invidia laudem facile inueniebat, & amicos sibi comparabat. Erat autem in illa aetate illa puerili, maxima corporis dignitate atque pulchritudine ornatus, quae nunc etiam in hac, quam videtis, aetate, summa quadam cum maiestate relucet. Quae fiebat, ut eius egregia virtus gratior & iucundior omnibus videretur, ut animi pulchritudo corporis venustati mirè conueniret atque responderet. Nā, quod rarissimū est exemplum, in pueritia magnopere frugi erat, & summè temperans, quemadmodū deinceps etiam per omne vitae suae curriculum semper fuit. Et frugalitatis quidem ac temperantiae testes sunt ij, qui cum eo simul erudiebantur & versabantur: dignitatis autem corporis & pulchritudinis omnes, qui eum conspiciebant. Haec autem omnia deinde cum aetate mirandū in modum aucta sunt. Quibus accessit postea fortitudo, & sapientia, & iusticia. Neque, quod in alijs praecclaris hominibus accidere solet, haec virtutes in hoc homine ita mediocres fuerunt, ut vna tantum earū excelleret, sicut in Themistocle fortitudo, in Aristide iusticia, in Solone sapientia, in Xenocrate temperantia, sed omnes excellentes, omnes eximia: quod haecenus

ex eius rebus gestis luce clarius apparuit. Tantū autem iā tum à prima etate, & corporis ornamentis & animi bonis equalibus suis antestabat, vt quicumque eum viderent, aut cū eo consuetudinem haberent, non tantū eius amabilem naturā & præstans ingenium admirarentur, sed etiam comem & iucundā eius orationem, urbanos & ciuiles corporis gestus, præsentem & acrē animum, senilem deniq; in puero prudentiam obstupescerent. Et iam eo tempore iudicarent, nullo modo fieri posse, vt eiusmodi natura demissis atque humilibus rebus contenta, priuatè viueret, sed alta quadam mente, sublimiq; animo maiora semper & honestiora spectaret. Cū autem ad eius puram & integram vitā, & mores sanctissimos animū aduertent, statim affirmabant omnes, eum aliquando maximum & religiosissimum sacrorū Antistitem futurum, vt, quod hoc tempore diuina prouidentia contigit, id iam in eius pueritia, quicumque eum noscerent, tantò antè diuinarent. Sed quoniam, vt in placido tranquilloq; mari quilibet optimus videtur esse gubernator, at in sua tempestate semper virtus & scientia veri gubernatoris elucet: ita sapissimè res secunda sic ingenium obruunt, vt præstans vir ab abiecto discerni non facile possit; aduersa verò statim hominis excellentiam aperiuunt: non in minima felicitate duxerim, quòd fortuna, bonis ferè omnibus contraria, semper huic insidias aliquo modo struere non cessat. Qui per omne vitæ suæ tempus ita exercitus est, vt in molestijs & calamitatibus semper maior & præstantior apparet, atque illas cum ope diuina, qua nunquam ei de-

B a fuit,

fuit, tum etiā prudentia sua propulsaret. Cū enim exploratū haberet, omnibus fortuna telis humanā vitam esse propositā, à teneris vsque annis ita Vulcanij armis, id est, fortitudine atque animi magnitudine se contexit, vt illū quidem frequentissimè fors aduersa concusserit, sed nunquā tamen omnino de gradu deicere, aut labefactare potuerit. Postquā igitur excessit ex ephebis, & liberius illi viuendi potestas fuit, non se corporis voluptati, blandissimæ dominæ, tradidit, quod plerique faciunt adolescentes: neque aut equos ad currendum, aut canes ad venandum, vt ait Comicus, diligenter querebat: sed omnibus honestis disciplinis studiosè operam dabat. Audierat enim, ab Ephicarmo Siculo verissimè dictū fuisse, Laboribus omnia bona Deos immortales hominibus vendere: & à Musonio Philosopho, luuēnem eum, qui laborem & animi contentionē refugit, se ipsum bonis rebus omnibus indignū ostendere. Quare studiū & ardorem quendam amoris omnium ingenuarū artium sic arripuit, vt eum nulla difficultas ab instituto cursu reuocaret: non libido ad voluptatem, non ocium ad animi remissionem, non denique somnus ad quietem. In primis tamen Iuris Ciuilis & Pontificij studium amplexus est: cū quia videbat in eo maiores suos plurimū excelluisse, sit enim hoc plerunque, vt quorum patres aut maiores aliqua gloria præstiterunt, hi studeant in eodem genere laudis excellere: tum etiam, quia præclare intelligebat, nullū ex omnibus esse studium, nullam artem, nullā disciplinā, quæ magis ad omnes honores & dignitates aditum atque viam, quā Ius ciuile,

pate-

Terent.

And. Act.

3. sc. 1.

patefaciat. In hoc igitur studio ita continenter & assidue versabatur, ut non solum aequalibus suis, sed etiam longè natu maioribus antecelleret. Et quamuis Ciuilem scientiam, quæ reliquarum scientiarum, etiam Aristotele teste, domina atque regina est, præter ceteras ad omnes adamaret, tamen, quod mirum erat omnibus, quoties ei reficere atque recreare animum, vel etiam iocari libuisset, ita Rhetores ad declamandum, ac differendum Dialecticos, Poetas ad versus ex tempore pangendos inuitabat, ut maxima cum astantium omnium admiratione atque voluptate victor sepius discederet. Quæ ingenij vbertas & prompta celeritas deinde semper aucta, & perpetua meditatione conseruata, nunc etiam in ista ætate, quæ videtis, integra perseuerat. Nam, omnium eruditorum testimonia, cum prudentia, & acumine, & subtilitate, tum verò eloquentia, varietate, copia, quam se cunque in partem dederit, omnium est facile princeps. Vidi ego nuper, nec sine mirifica quadam voluptate, vidi scriptum ab eo per quam ingeniosè subtiliterque de fortuna varietate atque inconstantia, quæ longo illi tempore molesta fuit, epigramma, quod, meo quidem iudicio, nulli veterum Latinorum eius generis scriptioni postponendum est, pluribus verò longè etiam anteponendum. Sic igitur ab adolescentia vitam suam instituit, ut nullam aliam voluptatem, nullam delectationem, quam ex disciplinis perciperet: quas omnes ita diligebat, ut suauissimum quendam esse pastum animorum predicaret: in eis totus erat, in eis noctes & dies versabatur. Nā quod vel nulli, vel certè paucissimi possunt, eo semper animi ro-

1. Ethic. 2.

bore, ea indole virtutis & continentia fuit, vt omnem
 vita sua cursum in labore corporis atque in animi con-
 tentione confecerit: non eum quies, non remissio, non
 equalium studia, non ludi, non conuiuia delectarint; ni-
 hil denique in vita penitus expetendum putarit, nisi
 quod esset cum laude atque dignitate coniunctum. Itaque
 cum adhuc in publicis gymnasijs versaretur, frequen-
 tes erant cum eo semper adolescentes honestissimi, re-
 ctissimique studijs & optimis artibus dediti. Perspicie-
 bant enim in eo non solum praestans ingenium elucere,
 quod assiduitate atque industria quotidiana plurimum
 aleretur, sed etiam genus orationis, facultatem, copiam
 sententiarum atque verborum, & cognitione rerum insti-
 tutam, & cura & vigilijs elaboratam. Neque mirum hac
 iam tum in adolescente fuisse. Non enim aliorum adoles-
 centium vestigijs insistebat, non tritam ab alijs viam sibi
 proponebat, sed magnos esse experiendos & subeun-
 dos sibi labores existimabat. Natum enim se virtuti,
 non desidia, dignitati, non voluptati, patriae, ciuibus su-
 is, laudi, gloria, non somno & conuiujs, & delectatio-
 ni pradicabat. Quare tantum ea sequebatur, quae nisi
 vigilantes, nisi sobrijs, nisi industrijs homines assequi non
 possunt, quae dignitatem, quae laudem, quae gloriam af-
 ferunt, quae sunt ampla, quae diuina, quae immortalia,
 quae fama celebrantur, monumentis annalium mandan-
 tur, posteritati propagantur. Cum igitur adolescentia
 sua florem ita traduxisset, vt esset omnibus quasi quod-
 dam laboris, continentiae, religionis, innocentiae,
 pietatis exemplar: subsequutum est postea tempus il-
 lud, quo propter excellentem Iuris Ciuilis & Ponti-
 ficij

ficij doctrinam Laurea decoratus, in Iurisconsultorum
 collegium cooptatus est. Quo quidem tempore non ipse
 tantum honorem, qui maximus erat, à collegio, quan-
 tum ab ipso dignitatis & amplitudinis collegium acce-
 pisse visum est. Tantus enim hominum concursus ad e-
 um audiendū factus est, vt non modò non subsellia fre-
 quentissima, sed ne ades quidē amplissima minimam
 audiendi cupidorū partem capere potuerint Qua verò
 grauitate, Dij immortales, qua prudentia, qua dicen-
 di maiestate, totam vita sua studiorumq; rationem
 reddidit! Quam prompto animo, quo acumine inge-
 nij, quo verborum splendore, propositas sibi legum
 quaestiones, & Iuris vtriusque nodos facile dissoluit!
 Quibus rebus effectum est, vt multò maiore cum gloria
 celebritateq; quàm alius quisquam ea tempestate, Iu-
 risconsultus declaratus sit. Postquàm igitur tanta
 cum laude atque approbatione doctissimorum homi-
 nū, Iurisprudentiae fuit insignibus decoratus, memor
 quam viuendi rationem ab ineunte etate suscepisset,
 & quàm grauem personam sustineret: omni diligen-
 tia prouidendum sibi esse censuit, vt nihil, quod ad vi-
 ta superiori dissentaneum, aut Iurisconsulti persona
 grauitatiq; non consentaneum videretur esse, commit-
 teret: sed in respondendo iure ita sese gereret, vt sum-
 mis, infimis, mediocribus gratus esse posset. Magnam
 enim laudem, & gratiam hominibus esse censebat, in
 ea scientia plurimum elaborare, qua multis esset
 profutura. Quae quidem cum cogitatio deliberatioque
 non sefellit. Cum enim ea, qua profiscuntur à legi-
 bus & à iure civili, semper ad facultatem aequita-
 temq;

temq̄, referret, neque constituere litiū actiones mallet, quā controuersias tollere, sic ad eius consiliū vndique, tanquā ad oraculum quoddā, multi mortales conueniebant. Eius autē omne studiū in eo consumebatur, vt supplicibus & innocentibus opē ferret, salutem daret, periculis liberaret, fraudes omnes & calumnias, ex falsa iuris interpretatione coortas, è medio tolleret, suū denique cuique tribueret. Et quamuis eius vestibulū & ianua maxima, quotidie frequentia ciuium, ac summorū hominū splendore celebraretur, non tamen vnquā ita defatigatus erat, vt quenquam inconsultū à se dimitteret: sed omnibus aequaliter lucem animi, ingenij, consilijque sui patefaciebat: omnibus ad se faciles prebebat aditus: omnes leniter ac patienter audiebat: denique magis ad aliorū arbitrium, quam ad suum vivebat: neque tantum sibi premium, aut opes, aut gratiā, quantum decus, iusticiā, equitatem proponebat. Hac fama impulsus Maximianus Sfortia, dux ac princeps Mediolanensium, hunc vnū ex maxima prestantissimorū Iurisconsultorū multitudine, quam semper hac nostra ciuitas habuit, eligere voluit, cui secreta sui cōmunicaret, & quo maximis in quibusque rebus consiliario, rerumque gerendarū auctore niteretur. Audiebat enim, ac presens ipse videbat, hunc in negocijs maxime laboriosum esse, in periculis fortissimū, in aggrediendis rebus industrium, in prouidendis sagacissimū, in consiciendis celerissimū. Itaque sperabat, hoc adiutore & consultore suū imperium longè melius iustius administratum iri. Quæ spes eum & expectatio non fefellit. Sic enim

omnium susceptum negotium prudenter & sapienter agere instituit, ut omnibus in rebus lux quadam iusticia & aequitatis oborta civitati nostrae videretur. Quamvis enim in eo semper fuerint & animi & ingenij celeres quidam motus, qui ad excogitandum acuti, & ad explicandum vberes, & ad recte faciendum prompti viderentur, semper tamen in considerandis rebus & tempus & diligentiam adhibebat, neque unquam ex tempore de vlla re pronuntiabat: suum namque consilium, quod ad Reipubl. summam sapientissime spectabat, non praecox, sed maturum oportere esse censebat. Illud enim praecclare intelligebat, saepe numero fieri solere, ut consultorum temeritate maxima quaque res euertantur. Atque id etiam secum animo voluebat, principem ipsum a consilio suo pendere totum, atque ideo in sua esse potestate, ut vel bene, vel male res omnes administrarentur. Audierat porro, non semel a Platone dictum fuisse, rem quandam sacram esse consultorem, quem non solum ab omni criminis labe, sed etiam a suspitione purum esse deceat. Itaque tam sapienter & iuste consulebat, tam castè atque integrè se gerebat, totam ut Reipubl. nostram suis ipse penè solus humeris sustineret. Tantam praeterea diligentiam res singulas providebat, tantam modestiam suas actiones omnes dirigebat, ut eum non tantum ciues nostri, sed etiam peregrini vehementer & amarent & vererentur. Nihil verò titubanter, nihil inordinatè, nihil temerè faciebat: sed in omnibus eius dictis & factis inerat summa constantia, veritas, & circumspectio. Non pudor, non integritas, non religio, non assiduitas unquam in eo requisita fuit. Nullum

vnquam vlla ciuitas consilij publici auctorem neq³ mo-
 deratiorem neque sanctiorem non modo vidit, sed aut
 sperando aut optando cogitauit. Nullum hic vnquam
 officium praetermisit eorum, quae ab illo consultore ser-
 uari debent, qui communem semper vtilitatem priua-
 tis comodis anteponat, & qui maiori patriam carita-
 te, quam propriam vitam prosequatur. Quamobrem
 tantopere prudentiam eius suspiciebat Maximianus
 princeps, tanti eum faciebat, vt ne latum quidem vn-
 guem ab eius consilio sibi recedendum esse censeret. In-
 terim accidit, quod in rebus humanis fieri solet, qua
 sursum ac deorsum perpetuo feruntur, neq³ in eodem
 statu diutius consistere possunt, vt Respubl. nostra bel-
 licis tumultibus exagitata, varijs cladibus & offensio-
 nibus vexaretur. Quo tempore noster hic Antistes Ro-
 mam cum Sedunensi Cardinale, cui propter singula-
 rem prudentiam & eximias ingenij suauitates quam
 carissimus erat, profectus est: vt cum iam apud nos
 praestantissima sapientia sua, rarissimaq³ virtutis do-
 cumenta maxima dedisset, etiam in vrbe illa, qua cae-
 terarum vrbiu[m] domina atque regina est, & in qua
 religionis, & sacrorum, & ceremoniarum omnium
 iam pridem domicilium est constitutum, quid ipse plu-
 rimis laboribus & longissimis vigiljs in rebus diuinis,
 & ad summam religionem pertinentibus antea pro-
 fecisset, palam ostenderet. Quod sane paucis ei diebus,
 nondum id agenti, maximo cum honore gloriaq³ conti-
 git. Profecto latere non potest egregia virtus, sed quod
 magis occultatur, eod magis lucet ipsa per sese, splen-
 detq³ etiam in tenebris, & eos, in quibus est, apud
 omnes

omnes gentes ac nationes laudabiles & vehementer amabiles efficit. Vix dum Roman hic noster attigerat, cum eius nominis fama per totam urbem longe lateq; diffusa est; cum eius praestantiam omnes admirari, quam honestissimos de eo sermones habere ceperunt. Itaque non tam ipse ad alios visendos & salutandos, sicut fieri solet; quam alij ad eum frequentissimi veniebant, & magno studio quotidie domo deducebant & reducebant. Quinetiam eum Leo Decimus Pontifex Maximus ad se accersi iussit, & multis atq; honorificentissimis verbis comendatum, post paulo multis affecit honoribus. Ita vero magnū illud atque memorabile fuit, quod, cum eo tempore tota ferè Germania tumultuaretur, populiq; feroces atq; indomitae nationes contra fidei religionisq; Christianae principem insurgere iam auderent, multa que iam tum meditentur, sanctissimorum virorum & pontificum institutis contraria, Christianisque legibus repugnantia, circumspectis omnibus Leo Decimus, ex omni Antistitum collegio tandem hunc unum elegit, quem & prudentia, & consilio, & auctoritate plurimum excellere videbat: cuius fortem & constantem animum, admirabilem in reducendis ad rectam viam atque honestatē hominum mentibus dicendi vim & facultatem agnoscebat: cuius denique fidem, integritatem, sanctitatem perspectam & cognitam habebat. Hunc igitur unum in tumultuantem Germaniam ad res componendas, & Apostolici solij Pontificiaq; maiestatis negocia peragenda, cum summa potestate nuncium ac legatum misit. Hic autem animo reputans,

tans.

tans, quàm magnū & quàm periculosum onus hume-
 ris suis impositu esset, omnem sibi ingenij aciem, omnes
 nervos intendendos esse statuit, vt non tantū ea lega-
 tione fidelissimè fungeretur: sed etiā vt praclarū ali-
 quid efficeret, quod & dignū expectatione, quam de
 se omnibus concitaret, & dignū denique Pontificis iu-
 dicio, quod de se fecerat, esse videretur. Quare tan-
 tā erga omnes, ad quos accedebat, modestiā, tantam-
 quē humanitatem ostendebat, tanto dicendi artificio
 utebatur, tā ingeniosè, quæ ad Christianas leges atti-
 nent, explicabat, vt multarū nationum animos, non
 mediocriter labantes & fluctuantes, in fide ac religio-
 ne facilè confirmarit: totamquē ferè provinciā illam
 ita peragravit, vt omnibus esset venerabile quoddā an-
 tiquæ religionis & sanctitatis exemplum, omnes eum
 suspicerent, omnes eius auctoritati sibi parendum esse
 censerent. Erat enim in admonendo mitissimus & hu-
 manissimus, in victu verò suo continentissimus & scue-
 rissimus, in consilijs dandis prudentissimus: in corri-
 gendis vitijs maximè comis & mansuetus, vt cum æ-
 qualiter omnes argueret, increparet, emendaret, ta-
 men affabilitate comitateq; sua consequeretur, vt
 eos ipsos, contra quos statuisset, æquos, placatosq; di-
 mitteret. Neque dubiū esse potest, quin omnia breui
 tempore, quæ ad religionē pertinent, in illa regione
 prouido ac diuino huius consilio placata & tranquil-
 la futura fuissent, nisi factiosi quidam & turbulenti
 homines, discordiarū amatores, pacis & religionis ini-
 mici, motus populorū & seditiones concitassent. Quib.
 hic noster non aliter atque olim Paulus ille Tarsenses,
 nostra

nostra persuasionis antesignanus, & Petrus ille Bar Iona, dux ac moderator Ecclesie Christiane suis aduersarijs aliquandiu maximo cum animo, constantia, dignitateq; restitit. Sed quod fretum, quis Euripus tot motus, tantas, tam varias habet agitationes fluctuum, quantas perturbationes & quantos aestus habet popularium vita? cum praesertim eos auctores habet, quos esse sapientes existimat. Totã opinionem parua nonnunquam comutat aura rumoris: saepe etiam sine vlla aperta causa consiliũ mutat. Nihil est incertius vulgò, nihil obscurius voluntate hominũ, nihil fallacius imperita multitudine. Sic Ephesij quondam Paulum Tarsensem, Christi legatũ, primò tanquam Deum immortalem venerati sunt, deinde non ita multò post ex vrbe sua, tanquã impium hominem, expulerunt. Sic plerique alij sanctissimi viri plurimas pro Christiana fide calamitates & incommoda pertulerunt. Quos omnes sibi proponens imitandos hic noster, omnia firmissimo constantissimoq; animo tolerabat: & sibi potius honestè moriendum, quàm seditiosis hominibus & imperita multitudini cedendũ esse statuebat. Cum ecce Tyrannus quidam, non modò ab omni pietate cultuque diuino, sed etiã ab omni humanitate remotissimus, qui benignè hunc antea susceperat, non quia religionis vlla esset ei cura, sed quia sperabat hac ratione, si talem tamq; religiosum virum apud se habuisset, fore, vt etiam ipse pius ac religiosus existimaretur, & populi sibi subiecti magis dicto audientes essent, atque ita maior sibi licentia in quoscunq; vellet, grassandi praberetur, derепentè hunc inuadit, & necandũ trucidandumq; satel-

satel-

satellitibus suis denotat. Neq; hoc alia de causa, nisi
 quia nefarijs eius facinoribus & impijs cogitationibus
 hic modestè mansuetèq; resistebat, & ad Christianè
 viuendū humaniter inuitabat. Cū igitur diuina qua
 dam prouidentia, quæ præstantibus viris deesse nun
 quā solet, Tyranni illius insidias hic præsensisset, nequ
 diutius morando se illas euitare posse villo modo intello
 geret; memor illius Euangelici præcepti, quo iubemur,
 vt, si qua in ciuitate nos impij viri persequantur, ad a
 liam confugiamus; neq; tantum de sua, quantū de so
 ciorum & comitū suorum salute sollicitus; tandem ce
 dendum impiorum hominum furori & tyrannicæ cru
 delitati sibi esse censuit. Itaq; quàm occultissimè potu
 it, equis ad celeritatem commutatis, sic ab illa prouin
 cia discessit, vt bonis omnibus, quicunq; ibi erant, mo
 rorem ac tristitiam, impijs autem & sceleratis gaudi
 um & leticiam eius discessus attulerit. Nam postea
 factio illa perditorum ac furiosorum hominū, victrix
 fidei, religionis sanctimonia, non impietatis, libidinis,
 arrogantia, totā ferè Germaniā peruagata est: & Ty
 rannus ille, quasi bestia quadam immanissima, sic odio
 religionis exarsit, vt omnes eius regionis Antistites,
 quos pietatis atq; honestatis cultores esse intelligebat,
 ad vnum crudelissimè trucidarit. Sed quàm gratus
 Francisco Sfortia Secundo! Mediolanensiu Duci fuit
 huius in patriam reditus! quàm iucundus bonis omni
 bus? Tantū enim eo tempore gaudij, tantum leticie ce
 pit cū ipse princeps, tum vniuersa Mediolanensis ci
 uitas, vt noua quedam felicitas cunctis oblata, vel po
 tius reddita videretur. Viuebat enim adhuc in ani

nis omnium huius memoria: meminerant, quàm inte-
 grè, quàm continenter, quàm iustè Maximiano Sfor-
 tia Duce, Rēp. gessisset. Quare licet hunc apud se Fran-
 ciscus Princeps & omnes ciues vehementer esse cupe-
 rent; tamen cum negotium quoddam maximi ponde-
 ris & momenti cum summo Pontifice pertractandum
 esset, neq; quisquam alius in hac vrbe reperiretur, qui
 prudentius aut melius huiusmodi legationem obire
 posset, vicit tandem publica vtilitas priuatum deside-
 rium. Quamobrem ex principis ipsius, & totius ordi-
 nis senatorij consensu legatus in Hispaniam ad Adria-
 num Pontificem Maximū missus est: apud quem cum
 omnia fideliter atq; ex principis sui sententia confe-
 cisset, ipsum Pontificem, virū & doctissimum & opti-
 mū, cum sua singulari atq; eximia fide, prudentia, vir-
 tute, tū eloquentia, mirificaq; dicendi facultate breui
 tempore sibi ita deuinxit, vt is à suo latere nunquam
 hunc postea dimiserit. Cum hoc enim diuina consilia
 sua sapissimè communicabat, cum hoc de summa reli-
 gionis frequentissimè consultabat, cum hoc deniq; om-
 nia seria iocosaq; confererebat. Quod si diutius Adria-
 nus viuere potuisset, nemini dubium fuit, quin
 hunc paucis mensibus in Cardinalium collegium co-
 optaturus esset. Verum, vt opinor, terris fata Pon-
 tificem tam salutarem tamq; pium inuiderunt. Abijt
 igitur ad superos breui tempore, maximum sui deside-
 rium toti Christiana Reipublica, huic verò non me-
 diocrem tristitiam & luctum relinquens Adrianus
 Pontifex. Sed tamen dolorem, quem hic ex Adria-
 ni morte ceperat, Clementis Septimi, qui successit in
 Pon-

Pon-

Pontificatum, benignitas aliqua ex parte mitigauit: magno enim amore summaque beneuolentia hunc eundem amplexus est. Nam primò gratulatū ad se venientem nomine Francisci Sfortia Secundi, cuius hic Romae legatus erat, maximè præter ceteros comiter ac liberaliter excepit, humaniter allocutus est, multa pollicitus. Quo postea factum est, ut cum ipsius meritis & præstantissimis virtutibus, tum rogatu precibusque Francisci Sfortia commotus Clemens Pontifex maximus, hunc Episcopum Nouariensem creauerit, & semper deinceps, quoad Romam fuit, carissimū & gratissimum habuerit. Verum non hunc cōmunis aliorum ferè omnium ambitio cupiditasque detinebat: qui quanto maiores aut opes aut dignitates acquirunt, tanto plures quotidie concupiscunt, & quo plura possident, eò magis accenditur in eis cupiditatis sitis: sed præsentī conditione, rebusque iam à se quàm honestissimè partis contentus, suscepto Episcopatu cogitabat, quantum onus humeris suis sustineret. Et cum omnia semper antea fugienda turpitudinis, & amplectenda honestatis causa fecisset, tunc posteaquam creatus esset Episcopus, omnes sibi animi vires excitandas, omnia circumspicienda, omni utendum esse diligentia censebat, ut non modò quicquam eiusmodi ne cōmitteret, quod aliqua ratione reprehendi posse videretur, sed etiam omnia sic ageret, ut ea facile inuidorum etiam existimatio comprobaret. Sic igitur à summo Pontifice sibi creditum ac cōmissum Episcopatū administrare cœpit, ut se omnium officiorum obstrictū religione arbitraretur, ut omnium oculos in se vnum coniectos existimaret, ut digni-

dignitatem suam quasi in aliquo orbis terra theatro versari crederet: sibi religionis atque animorum curam, sibi sacrarum rerum procuracionem esse commissam, sibi Deum immortalem populo Christiano precibus atque hostijs placandum, sibi sacrificia atque officia diuina, maxima cum cerimonia, singulis diuis esse facienda, sibi denique totam fidem & religionem tuendam esse datam intelligeret. Quare tam seuerè, tam continenter, tam sanctè cepit vitam agere, ut cum eius integritati religio nihil aliud antea videretur accedere posse, tunc addita illa dignitate, maximus ad summam eius praestantiam cumulus accesserit. Et quavis iucundissimus illi esset honos, à Pontifice sibi delatus: tamen nequaquam tantum capiebat voluptatis, quantum sollicitudinis & laboris, ut ille ipse Episcopus, non quia necesse fuerit, alicui datus, sed quia sic oportuerit, rectè collocatus, & iudicio summi Pontificis digno in loco positus esse videretur. Sic igitur postea semper vitam egit, ut omnia, quae iucunda videntur esse, non modo his extraordinarijs cupiditatibus, sed etiam ipsi natura ac necessitati denegarit. Nullam igitur amplius dignitatis accessionem querens: quod homini probo satis magnum esse decus & ornamentum iudicabat, si se bonum Episcopum prestare posset, domum iam spectabat, & ad suos redire cupiebat: cum ecce maxime opportuna sese obtulit occasio. Nam Franciscus Sfortia Secundus, cuius antea mandato legatus hic ad Adrianum Pontificem accesserat, & à quo iam antea senator designatus fuerat, huius tanti viri absentis desiderium diutius ferre nullo modo potuit. Itaque literis &

nuncijs eum tamdiu sollicitavit, donec Romæ compositis rebus suis, hic tandem, ut & sibi & optimo principi suo satisfaceret, in patriam hanc suam & nostram reversus est; quem statim ut Mediolanum applicuit, summo cum honore exceptum Franciscus Dux Senatoria dignitate, magno totius ordinis non modò consensu & approbatione, sed etiam plausu & gratulatione cohonestavit: & deinceps sibi perpetuò assistere, & omnium consiliorum moderatorem & auctorem esse voluit. Atque hoc certè maximū & singulare Arcimboldia genti contigit; quod haud scio an vnquam in hac civitate fuerit gens vlla alia cōsecuta, ut quatuor deinceps per continuam successione summo cū honore ac celebritate senatores crearentur. Nam & huius proavus Nicolaus, ut initio dixi, & avus Ioannes, & pater Aloysius, & hic deniq; noster, qui etiam hoc tempore in senatu primo post senatus principem loco sedebat, senatores & publici consilij auctores, maxima cū huius civitatis utilitate gloriag; fuerunt. Quod mehercule neuini, qui huius vetustissima & clarissima familia merita diligentius intueatur, mirum videri potest. Quando enim fuit, cum hæc nostra civitas & in bellicis rebus atque arte militari, & in consilijs dandis atque administratione Reipublicæ, Arcimboldiorum ope & auxilio non vteretur? Plena sunt omnium voces, pleni libri, plena historia meritorum & rerum gestarum Arcimboldia gentis. Quare facile quivis non iniquus rerum estimator intelligere potest, semper ceteris familijs hanc gentem longè præstitisse: quæ non propriam, sed communem utilitatem perpetuò quæsierit: quæ

non tantum patria sua, sed etiam exteris nationibus,
 quantum fieri posset, prodesse studuerit. Vnde merito
 crediderim, tanta virtutis insignia, communi gentium
 consensu, huic familiae à maioribus nostris fuisse tradi-
 ta. Tres enim stellas fulgentissimas in circuli parte
 rutila, quem aureus campus vndique circumdat, Ar-
 cimboldiae familiae decorum & egregium insigne con-
 tinet. Quo certe nihil aliud ostenditur, quam in hac
 familia semper fuisse caelestem ac diuinam benefacien-
 di potestatem, studio cuidam ardoris & inflammata
 voluntatis copulatam; qua res omnes, quascunque ag-
 grederetur, non tantum optimè, sed etiã summa cum
 gloria conficeret. Sicut enim stellarum motu atque lu-
 mine cuncta in hoc inferiori orbe gignuntur, & vigo-
 rem accipiunt; neque quicquam est infra lunam globum,
 quod sine caelesti auxilio, cursuque siderum nasci aut
 conseruari possit: ita maiores nostri, cum illud insigne
 tribuendum Arcimboldijs esse censuerunt, aperte de-
 clarare voluerunt, se sine illorum splendore, ope, vir-
 tute, diutius incolumes esse non posse. Tres autem
 ideo stellas, non vnam tantum aut plures addiderunt,
 vt ternario numero, qui perfectus est, eò quoddam & prin-
 cipium, & medium, & finem habet, atque immortalis
 Deo mysticaque Triadi consecratur, huius familiae
 praestantiam atque excellentiam denotarent. At ve-
 rò circuli pars ea rutila, quae stellas amplectitur,
 quid aliud significare credi potest, quam ardens quod-
 dam studium, & inflammatum atque incensum de pa-
 tria bene merendi desiderium? Est igitur in stellis
 res praeclearas gerendi facultas; in rutila circuli parte
 sum-

summa voluntatis & ardoris significatio. Quid autem aureus ille cāpus, quo stella, circuliq; pars continetur, aliud, quā eximias planeq; aureas horum hominum actiones ostendit? Ut enim aurum metallorum omnium praestantissimum est, & magnorum saepe laborū premiū: ita praeclara actiones cetera omnia, quae sunt in homine, superant, atque in eis omniū virtutum laudes consistunt. Cum autē haec familia tot tantasq; res praeclarissimè gesserit, haud immeritò non tantum stellis & orberutilo, sed etiā campo aureo decoratur, ut omnes intelligant, patriam nostrā iampridem ingentes ab Arcimboldia gente commoditates & emolumenta reportasse. Sed, ut vetera praetermittamus, quis est hoc tempore, qui nesciat, quantum huius Archiepiscopi nostri prudentia sapientiaq; pluribus iam annis, quibus in Senatu pro Principe sedet, huic civitati nostrae utilitatis attulerit? Illud enim etiam publica felicitati gratulandum est, quod, ex quo tempore Reipubl. gubernaculis hic admotus est, à maximis molestiis & turbulentissimis tempestatibus, quibus assidue concutiebat, nostrae civitas, aliquam ulū acquirunt, & paulatim ad securissimū quietis & tranquillitatis portū delata est. Dedit igitur huic Franciscus Sfortia senatoriā dignitatem, hic illi publicum ocium reddidit: cōmunicavit huic imperij administrationē, hic illi molestiam & anorem ademit. Qua in re magis sollicitus hic, ille securior factus est. Non igitur propria cupiditas, non proprium cōmodum, sed alienū desiderium, aliena voluntas Senatorem hunc effecit. Non aliorū ambitionem imitari, sed virtuti suae confidere,

dere, sicuti semper, voluit. Nā alij plerique, quod asse-
 qui virtute non possunt, id pecunia tentant: itaque di-
 gnitates iā non donantur, sed emuntur. At hic noster
 non quidem honorē ambiuit, sed oblatū à bono princi-
 pe munus recusare noluit: quāuis ita statueret, non se
 in quietis & otij, sed in laborum curarumque societa-
 tem vocari. Cū autem iam plurimos extra patri-
 am suā labores pro cōmuni vtilitate suscepisset, dignū
 etiam se, dignū maioribus suis existimauit, id, quod si-
 bi restabat ex vita curriculo, patriæ totū impendere,
 lumen animi, lumen ingenij sui ciuibus ostendere, labo-
 res, vigilias, curas, sollicitudines pro ciuitatis sua salu-
 te perpeti. Quare sic inter Patres conscriptos assum-
 tus est, vt non iā ipse maiorem dignitatem, quā habe-
 bat amplissimā, ab illo ordine accipere, sed ordo ipse
 huius accessione splendorem ac maiestatem suam ampli-
 ficare videretur. Ita verò senatorijs muneribus postea
 semper inuigilauit, quasi ab alijs negocijs omnibus va-
 cuus fuerit. Admirabilis profectò semper fuit huius a-
 nimi vigor, mirifica vis ingenij, celeritasque mentis: si-
 mul enim res maximè diuersas, negotiaque prorsus
 varia vno eodemque tempore diligentissimè tracta-
 uit. Nā in Episcopatu suo non tantum qua ad religio-
 nem, & sacrarum rerū procuracionem pertinent, sed
 etiam qua ad ciuiles capitalesque causas, & ad me-
 rā mixtumque imperiū, vt Iurisconsulti vocant, ad-
 ministravit. Siquidem in ampla regione pluribusque
 oppidis, Nouariensis Episcopus vta necisque potesta-
 tem habet: quam hic noster quatuor & viginti annos
 ita sapienter exercuit, vt bonis omnibus gratissimus,

improbis autē maximè formidolosus extiterit. Quin-
 etiam interim redditus annuos iustissimis rationibus
 plurimum amplificavit: & longè nunc maiores succes-
 sori suo, quàm ipse acceperat, tradidit. Nam Ve-
 spolatum oppidum, iam per annos amplius octoginta
 per quorundam iniuriam ab Episcopatu diuulsum, &
 à profanis hominibus possessum, labore & industria
 sua in pristinum statum reduxit. Quamuis potentis-
 simos habuerit aduersarios, qui cum eo diu multum-
 què litigarunt: sed tandem, cum huius assiduitate
 diligentiaquè, tum equissimo iure, rationibus, se-
 natus auctoritate, sententijs omnibus victi condem-
 nati què, de possessione diuturna deiecti sunt: atque
 ita quadraginta sestertiorum millia redditibus annuis
 eius Episcopatus accesserunt. Erat eodem tempore
 Francisci Sfortia consiliarius; quo in officio tot oc-
 cupationibus & negocijs distringebatur, ut illi vni
 bene satisfacisse permagnum esset: & tamen in se-
 natum quotidie veniebat, neque vllam omnino cau-
 sam, qua posset alicui, vel infimo prodesse, repudia-
 bat. O præstantiam animi incredibilem! ô inaudi-
 tas ingenij vires! ô celeritatem mentis eximiam!
 Huius ades consultoribus erant perpetuò refertissi-
 ma: videres alios intrantes, alios exeuntes, alios
 hunc circumstantes: quibus omnibus facillimè ce-
 lerrimequè satisfaciebat. Prouidendum erat ijs
 populis, qui ditiori eius erant subditi; confestim pro-
 uidebat. Consulendum erat imperio rebusquè Princi-
 pis; sine vlla cunctatione consulebat. Veniendum erat
 in senatum, vbi de maximis ciuitatis rebus esset agen-
 dum,

dum, illico veniebat, & optimarum sententiarum auctor erat. Quis non miretur, unū hominem tot rebus tamq̄ diuersis sufficere posse? Sufficiebat: & quod admirabilius est, post tot labores & vigiliis promptior & alacrior continenter apparebat. Huc accedebat cura domesticarū rerum; quas, vt optimum decet Antistitē, tanta cum religione seueritateq̄, semper instituit, vt non aliter domi sue viueretur, quam in sanctissimo aliquo Vestaliū virginum conuentu. Quid preces ac meditationes diuinarum rerum commemorem? quibus ita semper deditus fuit, quasi nihil aliud illi agendū esset. Mirentur sanè Romani veterem Catonem illū Censoriū, mirentur Aemilianū Scipionem: qui duo viri tres summas in homine res prestitisse iudicati sunt: nā optimi oratores, optimi imperatores, optimi senatores fuisse dicuntur: modò fateantur omnes id, quod negari non potest, longè maiori dignum admiratione nostrū hunc Archiepiscopū, qui non tantum tres illas res eximie prestitit, sed alias, etiam plurimas, & quidem ob religionem laudabiliores, eis adiecit. Quid deinde? An non Catonē & Scipionem status temporū, leges atque instituta patriæ ad eas res acquirendas plurimū adiuuerunt? hunc autem his corruptis moribus, neglectis veteribus institutis, iniquissimis temporibus profectō tantū innata bonitas, voluntas, industria summam ad amplitudinem & dignitatem prouexit. Quid enim mirū, inter Fabios, Marcellos, Paulos, Lelios, tales extitisse? cū imitationis ardor, semperque melior aliquis ad palmam præripiendum eos accenderet. Hoc certè summè est admirabile, quod

hic noster sine exemplo, sine emulo, secū ipse certans, cum meliorem se nullū videret, vbicunque fuit, omni tempore maior & clarior euasit. Ac mihi quidem in huius vitam studiosè diligenterque inquirenti, visa est eapotiſſimū causa, quòd ad tantam virtutū excellentiam peruenerit, quia frugalitatem semper vigilantiamque mirandū in modum cōplexus est. Nam, vt alio in loco dicā, tanta in victu temperantia vtitur, vt nisi tantum cibi potionisque sumat, quantum satis sit, non ad satiandā, sed ad mitigandam famis sitisq; cupiditatem. Scit enim verè dictum à sapiente quod an Græco, nullo modo fieri posse, vt pinguis venter tenuem sensum atque intelligentiam gignat: neminemque multo cibo potioneque repletū, mente rectè vti posse. Iam verò tanta est eius vigilantia, vt maiorem noctis partem in negocijs insumat, & cum valetudine somnum cōpenset. Frequenter enim id Platonis dictū habet in ore, Dormientem hominem nulla penitus re dignū esse: vigilantes autem ciuitatū principes, & improbis ciuibus, & hostibus aequaliter esse formidabiles. Ideo sapientissimè præceptū ab Homero prædicat, ne princeps & publici consilij auctor, cui populi cōmissi sunt, & qui tot ac tanta negotia sustinet, totam vquam noctem dormiat. Sibi que hac in parte proponit imitandū Epaminondam illum Thebanorum imperatorem, qui se dicebat ideo sobrium & vigilantem esse, vt cæteris ciuibus securè liceret & dormire, & voluptatibus indulgere. Quin illam Demosthenis vocem aureis scribendam esse literis, & in ore atque mente semper habendam esse dicit, qui vehementer se dolere

Iliad. 2.

lere dicebat, si quando opificū antelucana victus esset industria. Quare hac etiam senili etate, qua requiem & laborum alleviationem querit, tamen ante lucem quotidie surgit è lecto, venit in senatum primo diluculo: nulli denique iuuenū assiduitate, labore, vigilantia cedit. Est hac incredibilis ac diuina diligentia, que facit, vt tot negocijs, tamq̃ diuersis vnus sufficiat. Nam præter ceteras maximas atque innumerabiles occupationes, quibus assidue districtus fuit, ad hanc vsque diem ita senatorium etiam munus obiuit, vt omnes ciues & peregrini non tantum eius prudentiam & iusticiam, sed etiam humanitatem, placabilitatem, clementiam magnopere dilexerint: omnes ad eum tanquam ad asylum aliquod confugerint: quicumque causam aliquam difficilem atque arduam in senatu haberent, votis omnibus expeterent, vt huic vni transgenda cōmitteretur, qui non modò pecunias vnquam nullas pro re iudicanda, sed ne munuscula quidem vt acciperet, adduci potuit, qui primò, si quo modo posset, semper controuersias componere tentauit: deinde si obstinatos litigantium animos videret, neq̃ ad vllam conuentionem adduci posse, quam primùm quid leges & iura postularent, accuratissimè circumspiciens, sententiam tulit. Itaque huic salutem suam omnes, huic fortunas, huic liberos rectissimè committi semper arbitrati sunt. Quid in ceteris rebus, quo mentis acumine, quo animi robore, quam acri iudicio cuncta gerit atque administrat? Quid beneficentiam, iusticiam, fidem, omnesque eas virtutes, que pertinent ad mansuetudinem morū & facilitatem, cōmemorem? qui-

bus iam pridem hoc affectus est, ut eum vniuersus Mediolanensis populus non aliter atque communem patriam parentem amet, obseruet, suspiciat: neque vllū vnquam diem huic vrbi latiorē, quā hunc, in quo factum eum Archiepiscopum videt, illuxisse predicet. Nam omnes antea cuiuslibet ætatis homines vota faciebant, ut is vnus hanc dignitatem assequeretur: neque se aut in hac vita bene beatę viuere, aut post mortem celestium beatitudinem assequi, neque res sacras bene procurari, neque religionem recte defendi posse, nisi Arcimboldius hic, patrie sue singularis amator, Archiepiscopus factus esset, existimabant. Quod quidem comune ciuitatis desiderium cum antea sapissime, tum hoc tempore precipue clarissime demonstratum est. Cum enim iam tandem ex voluntate Iulij tertij Pontificis maximi, summaque totius Cardinalium collegij approbatione, creatum hunc Archiepiscopum nunciatum fuisset, derepente, quemadmodum inquit dixi, miro quodam gaudio & exultatione repleta est vniuersa ciuitas: statim principes ciuitatis homines ad eum vndique gratulatum aduolarunt: neque quisquam vllius ordinis in tota vrbe fuit, qui maxima letitia signa non dederit. Quid autem de hodierno die dicam? quo plurimum expectatus desideratusque, ad Archiepiscopatus insignia capienda, hoc in Deorum domicilio temploque maximo, sicuti maiorum instituta postulant, urbem ingressus est? quid gloriosius ad æternam memoriam & immortalitatem huic accidere potuisset, quā tanta popularis obseruantia, pietatis, letitiæ significatio? Non enim ætas quenquam, non valetudo,

non

non sexus retarduit, quo minus oculos, animū, mentem, insolito spectaculo cumpleret: hunc parui noscere, iuvenes ostentare, senes mirari magnopere gaudebant: agri quoque, neglecto Medicorum imperio, ad huius conspectum, quasi ad salutem sanitatemque, prorepere voluerunt. Vidimus oppletas vndique vias, angustamque semitam huic ad ingrediendum ob immensam turbam, ad spectandum effusam, relictam esse: tecta referta, ac nimio pondere superfusa multitudinis laborantia: ac ne eos quidem vacantes locos, qui non nisi suspensum & instabile vestigium caperent: alacrem hinc atque inde populum. Ubique par & simile gaudium. At verò splendorem illum equitum, Italiae florem, principum agmen honestissimum, quo stipatus hic incedebat, quanta cum animi voluptate, quo plausu, quibus acclamationibus omnes prosequerentur! donec fanum hoc religiosissimum ingressi, vota Deo optimo maximo diuisque nuncupata letissimi persoluerunt. Hic verò solenni more deductus ad aram maximam, primum immortalī Deo pro salute sua atque astantium omnium, submisso pioque animo supplicauit: deinde in Archiepiscopi solio splendidissime preparato collocatus, à Pontifice missa diplomata publicè recitari iussit. Quorum primum illud fuit, in quo ipsius Pontificis Cardinaliumque sententia, qua creatus hic fuerat Archiepiscopus, continebatur: alterum in quo Pontifex Carolum Quintum Imperatorem rogabat, vt hunc & praesidem sacrorum agnosceret, & quibuscunque rebus posset, officiosè tueretur ac defenderet. Cū quidem eo perlecto,

sta.

statim hic princeps noster Ferrandus Gonzaga, qui ipsius Imperatoris personam apud nos sustinet, & eiusdem vice fungitur, per Franciscū Tabernam magnum Cancellariū pronunciari iussit, se non tantum id, quod in eo diplomate contineretur, Caesaris nomine libentissimè perfecturum: sed etiam maximas Pontifici se gratias agere atque habere, quod & Patricium Mediolanensem, & Senatorem integerrimū, & Antistitem religiosissimum Ecclesie Mediolanensi prefecisset. Quæ vox non tantum amoris & benevolentie, sed etiam grauisissimi testimonij singularis huius eximie virtutis actoritatem habet. Postea verò, quemadmodū in ceteris diplomatibus à Pontifice constitutum erat, accesserunt Canonici, Sacerdotes, Prasules, Abbates, atque alij Proceres Ecclesie, vt in huius verba iurarent, & eius dicto audientes se perpetuò futuros pollicerentur. Quod etiam Prætor vrbæ, & Præfectus annonæ, & Aediles, & ceteri magistratus omnes religioso libentique animo fecerunt. Postremo loco iurarunt ij, qui deducendi Archiepiscopi Mediolanensis, atque in solio collocandi ius habent ab antiquis traditum, Confaloneros vocant, ex antiqua nobilique familia. Qui nobis, dum Archiepiscopus noster urbem ingrederetur, pulcherrimū & iucundissimū spectaculum exhibuerunt. Omnes enim, & quidem magno numero, pedites hinc atque inde fulgentes ostro, sericeisque vestibus & auratis insignes procedentem comitabantur, donec eum, vt vidistis, in suo proprioque solio collocarunt. Ego verò, Patres amplissimi, quamuis coram intuear hæc lumina atque ornamen-

ta. Kei-

ta Reipublica, quamvis quod mente complector, non
satis verbis explicare possim, quamvis adhuc populi
iubilantis voces & clamores auribus meis insonent:
tamen cum vos tam attentè tamquè benigne me au-
diatis, magis etiam accendor ad ea, quæ mihi dicenda
superfunt. Neque vereor, ne oratio mea vobis longior
esse videatur, qui præclarè intelligitis, maximè optan-
dum esse, ut ea, quibus ornatissimus est Archiepiscopus
noster, quàm plurima sint. Superest igitur, cum de re-
bus ab eo præclarè gestis, & antea acta vita satis multa
dixerimus, ut neminem etiam hac tanta dignitate at-
que honore digniorè esse, nemini meliùs hoc tantum
munus cõmitti potuisse, doceamus. Quod quidem ad
ea, quæ iã à nobis cõmemorata sunt, si quis respiciat,
facilimè cognoscere poterit. Nã si mores ac vitam
huius ad perfecti sacrorum Antistitis speciem ac for-
mam referre voluerimus, neminem profectò reperie-
mus, qui ad illam propiùs accedere videatur. Alius
enim fortasse, prudens fuerit, sed iniquus: alius hu-
manus, sed voluptati deditus: alius frugi, sed superbus:
alius clemens, sed avarus: alius liberalis, sed crude-
lis: denique nemo penè fuit vnquam, qui non aliqua
vitiorũ labe virtutes eas, quibus eminebat, obscu-
raret. At noster hic Antistes admirabili quadam ac
verè diuina prudentia sic omnes inter se virtutes co-
pulauit, ut immensus in eis, inauditũquè laudũ om-
nium omnisque gloria concentus appareat. Nihil e-
nim comitas seueritati, nihil grauitati bonitas, nihil
humanitas maiestati detrahit. Sed iam ea breuiter
videamus, quæ in eo viro esse debent, qui Archiepis-
copi

copi munere sit optimè functurus, & Christianam fe-
 dem ac religionem, tanquam optimus patronus, acer-
 rimè defensurus. Ea namque omnia summa in hoc esse
 luce clarius ostendemus. At qui nemo est eorū, qui be-
 ne sentiunt, quin existimet in summo ac perfecto sa-
 crorum Antistite tres has res inesse oportere, Rerū di-
 uinarum scientiā, virtutem, auctoritatē. Quæ res ita
 implicitæ sunt, & coherent inter se, ut si vna defue-
 rit, reliquæ per se nullo modo perfectū efficere Antisti-
 tem possint. Etenim multi reperiuntur, qui, tametsi sa-
 crarum literarū peritissimi sint, tamen quoniam eis
 vel vitæ probitas vel auctoritas deest, non modò religio-
 nem tueri atque conseruare non possunt: sed magnum
 etiam ei detrimentū afferunt. Sunt etiam quidam
 probi sanè viri, sed imperiti, quibus tūd religionis cu-
 ram demandari non posse certum est. Duabus enim de
 causis Paulus ille Tarsensis in Antistite doctrinā qua-
 rit: primò, ut ad honestè religiosequè viuendum popu-
 los adhortari valeat: deinde, ut etiam factiosos ho-
 mines, qui rectè sentienti Ecclesiæ Reipublicæq; Chri-
 stiana resistere, & contradicere audent, refellere at-
 que redarguere possit. Nam rustici, & imperiti viri
 bonitas illi vni prodest, & quantum probitate vitæ
 Christianam religionem confirmat, tantum eidē no-
 cet, si labefactantibus & impugnantibus non resistat.
 Iā verò licet in aliquo summa doctrina summaq; pro-
 bitas fuerit: tamen si illi desit auctoritas, ut nemo illi
 aures præstet, nemo fidem adhibeat, non erit quod
 quisquam speret, eum summi Antistitis munus sustine-
 re cōmodè posse. Cū autem ad doctrinā non vulga-
 rem

rem accesserit etiam egregia probitas & summa auctoritas, tum illud eximium quiddam atque diuinum solet existere: quod in nostro hoc Archiepiscopo esse, nemo est qui dubitare possit. Quis enim eo diuinarum rerum scientior vnquam fuit, aut esse potuit? qui primis statim annis in religiosissima familia, sacris & diuinis rebus semper intenta, liberaliter educatus est, mox è ludo, atque pueritia disciplina profectus ad publica gymnasia, ita Iuri civili operam nauauit, vt tamen Sacrarum studium literarum nunquam intermitteret, & omnes Pontificij Iuris constitutiones tanta cura, studio, diligentia, perdisceret, vt tanquam nomen & digitos suos omnes eas teneret. Neq; sanè mirum, cum nunquam quicquam, nisi de sacris rebus, ageret, loqueretur, cogitaret, quasi natura eum hac vna de causa genuisset, vt res sacras perpetuò tractaret. Postea verò cum vtriusque Iuris laurea decoratus fuisset, & sacris initiatus, deinceps annos amplius quadraginta sacras res continenter administrauit. Quare propter hanc eximiam diuinarum rerum cognitionem, tribus summis Pontificibus, Leoni, Adriano, Clementi, non tantum gratissimus fuit, sed etiam ab eisdem sapissimè maximis in rebus, & ad summam religionis pertinentibus vnus electus est, qui prouideret, ne quid fides nostra & Respubl. Christiana detrimenti pateretur. Quantam igitur eius scientiam esse putandum est, qui ab ineunte etate semper contento studio, cum & præstanti ingenio & singulari memoria præcelleret, sacris rebus operam dederit? qui dies & noctes eis inuigilauit? qui plures sacros libros

bros

bros perlegit, quàm alij viderunt? plura memoria
 mandavit, quàm alij legerunt? quem denique mirati
 tres summi Pontifices, in tuenda religione non tan-
 tum administrum, sed penè socium habere voluerunt?
 Hac profectò declarant, nullam rem esse in sacris lite-
 ris, diuinarumque rerum cognitione positam, qua huius
 viri scientiam fugere possit. Age verò cui non audita
 est & cognita huius virtus, probitas, atque integritas
 vita? Quis huius viuendi rationes sanctissime insti-
 tutas non veneratur? Quis non in hoc expressam eius
 Antistitis imaginem videt, quem, ad Titum scribens,
 Paulus eleganter informat? Quarit enim in primis
 Paulus in Antistite sacrorum innocentiam & fidem, vt
 talis sit, quem non modò quisquam verisimiliter re-
 prehendere non possit, sed etiam sit ab omni suspicio-
 ne criminis remotus, vt sit ipsius Christi vicarius qui-
 dam & administer. Quibus in rebus hunc hominem
 tantum videmus excellere ceteris, vt omnes certa-
 tim eum approbent, admirentur, prædicent, propè
 diuinis in cælum laudibus efferant. Neque enim ali-
 ud vnquam dies & noctes cogitat, nisi vt primò se
 purum atque integrum ex omni parte præstet, de-
 inde suos etiam omnes in Christiana fide confirma-
 tos, optimis moribus & sanctissimis vitæ institutis
 quotidie magis instruat. Quàm enim sedulo, quàm
 diligenter sacris inuigilat officijs! res diuinas medi-
 tatur! in precibus ac supplicationibus versatur! vt
 etiam cum egrotus est, nihil ferè ex solita diligen-
 tia, quotidianisque meditationibus ac precibus præ-
 termittat. Neque vnquam aequè sibi placere videtur,
 atque

Cap. 1. & 1.
 ad Tim. 3.

atque cum aliquid ex sacris literis vel legit ipse, vel audit: eam sibi honestissimam esse laborum quietem, eum occupationem portum, eam molestiarum tranquillitatem arbitratur. Itaque cum maximis illis negocijs, quibus assidue distringitur, aliquid temporis subtrahere potest, statim ad meditationem sacrorum, tanquam ad suavissimum quendam animi pastum, & otium amoenissimum confugit. Cumque certo sciat, ad duas res hominem ab immortalis Deo factum esse, hoc est, ad intelligendum & agendum, non tantum intelligere quid se, suosque deceat, sed etiam re ipsa prestare pro virili parte contendit. Quare non modo quicquam facere aut loqui, sed ne audire quidem aut pati potest, quod aliquo modo religioni contrarium esse videatur. Ita vero familiam suam omnem instituit, ut recte sentientis Ecclesie sacramenta decretaque, non aliter atque Christi ipsius precepta veneretur, & obseruet. Vidi ego non semel, cum tempus aduenteret, quo Christiani omnes ad illud solenne epulum, quae Eucharistia vocatur, purgatis prius animis accedere solent: quanta cum reuerentia domesticos omnes prius admoneret, ut crimina peccataque sua diligenter ac dolenter sacerdoti confiterentur, deinde ad se rediret, ut secum diuinum illum cibum communicarent: cum quidem ipse sanctissimum Christi corpus manu capiens, maxima cum religione singulis impartiret: quod si quempiam audierit esse, qui hac maiorum instituta negligat, eum statim procul a se, procul a domo iubet esse, male vero de Christianis legibus & Pontificijs sentientes non tantum arcet ab adibus suis, sed etiam insectatur, damnat, castigat. Quare si

D

quis

quis hunc amicum habere desiderat, eum oportet & bonum virum esse, & optimè de Christiana fide sentire. Neq; enim cōuenire putat, eum, qui in terris Christi Vicarius est, & cœlestem vitam imitari debet, aliquid aut facere aut tolerare, quod à Christianis legibus abhorreat. Addit Paulus, Antistitem superbum & contumacem esse non oportere. Nam superbia pertinaciq; non tantum hominibus, sed etiam Deo odiosa est. A quo vitio tantum hic abest, vt eius modestiam, facilitatem, patientiam admiremur. Scit enim à sapientissimis viris rectissimè præceptū esse, vt, quanto maiores sumus, tanto nos submissius geramus, Nam humanitate ac facilitate nihil in magno & excelso viro, & præcipuè sacrorum Antistite præstantius inueniri potest, Quod cum hic præclarè intelligat, tam mansuetè, tam benignè se non tantum erga diuites & potentes, sed etiam erga pauperes & abiectos gerit; tam comiter omnibus auxilium pollicetur & præstat; tam faciles omnibus ad se aditus præbet; tam patiens est in audiendis omnium etiam infimorum querimonijs, vt ab eo nemo vnquam nisi contentus discedere soleat. Quibus rebus fit, vt, quod rarissimè contingit, libentibus ac volentibus sibi subiectis populis imperet, & lenitate magis quàm imperio sibi omnium animos voluntatesque deuinciat. Itaque sibi quisque nefas esse statuit, tam modesto, tamquè humano domino non parere. Non vult Paulus iracundum esse Antistitem, non ad vlciscendum iniurias propensum. Quod iracundie vitium ita semper hic euitauit, vt vel nunquam, vel certè rarissimè quisquam eū iratum viderit: cuius in-

iurias

iurias facile condonarit : ad ignoscendum se paratissi-
 mum praeberit. Sentiebant paulo ante ij populi, qui in
 Episcopatu Nouariensi huius imperio subditi erant,
 quorū hic vita necisq; potestatem habebat, quā mī-
 tē, quā placatū, quā clementem dominū haberent;
 qui non minis ac terrore, non verberibus & cruciatib;
 quod alij ferē Principes solent, sed amicis admonitio-
 nibus fidelissimisq; consilijs eos ad honestē recteq; vi-
 uendū impelleret. Et ad sibi parendū induceret. Quod
 si quādo puniendus esset aliquis, quamuis maxima ex-
 taret irascendi causa, nunquam tamen iratus ad poe-
 nam accedebat; sed legum similis, ad puniendum non
 iracundia, sed equitate ducebatur. Quid? in vita do-
 mesticā victūq; quotidiano, qua facilitate, qua pati-
 entia vititur, ne vllum prorsus iracundiae vestigium in
 suis dictis aut factis appareat? Laudatur illud Archi-
 ta, qui cū villico factus esset iratior, quo te modo
 (inquit) accepissem, nisi iratus essem! Quāto magis
 hic laudandus est, cuius animū ira non modō non per-
 turbat, sed ne quidem vnquam acrius cōmouet? Ad-
 iungit praeterea Paulus perfectō illi Antistiti frugalita-
 tem & temperantiam, ne cibo vinoq; deditus sit. Nam
 (vt Horatius egregiē tecinit) corpus onustum

Lib. 2. Satyr. 2.

Externis vitijs, animum quoq; prae grauat vnā,

Atq; affligit humo diuina particulam aurē.

Qua virtute praeter ceteros hic admirabilis est. Mul-
 tos enim cognoui audiuiq; homines cibi viniq; par-
 cissimos, sed hoc parciozem & continentiore omnino
 neminem: vt frequentissimē vehementer admiratus
 sim, qua ratione fieri possit, vt vir tam frugi, tam tem-

peratus, tam exigui cibi viniq³, tot laboribus, quibus assidue deditus est, sufficere valeat. Verum ab eo sapissimè audiui, nullam esse vino ciboq³ nimio sapientia caput alio rem pestem: quantoq³ minus corpus alitur, tanto magis animi vires excitari. Quare tam tenui victu potuq³ contentus est, ut qui cum eo viuunt, non vnum nostrum temporis hominem, sed potius aliquem ex antiqua illa religione virum, voluptatum omnium contemptorem, & cœlestium tantum rerum amatorem, videre videantur. Quid? quod non auarum, non turpi lucro deditum, ait Paulus, Antistitem esse oportere. Viles enim profectò animus, qui corporis vinculis eam tantum de causa fuit alligatus, ut semper cœlestia contempletur, quemadmodum affirmare solebat Anaxagoras, quoties amare diuitias incipit, & habendi cummulandiq³ cupiditate trahitur. A qua tantum abest hic noster, ut etiam beneficus & liberalis esse studeat, & in eos, qui opis indigent, benignitatis plurimum conferat. Sed cum omnibus studio se prompteq³, quibuscunque potest, opituletur: tum in bonos precipue viros, & ingeniarum artium amatores beneficentia sua largitatem ostendit. Quo enim illos studio! quo amore! qua beneuolentia prosequitur! ut eos auxilio fouet! premijs allicit! commendatione sustentat! auctoritate protegit! stipendijs denique locupletat! Itaque ex hoc benignissimo gymnasiarum profecto, tota liberalium artium scientiarumq³ Professorum cohors iam pridem latissima pendet. Quid dicam quanta in pauperes liberalitate, quanta munificentia utatur? quot omni spe destitutos, & fortunis omnibus priuatos, suis

opi-

opibus sustentet, atque egere non permittat? Sunt haec
 virtutes singulares & eximia. Quid cetera, quae ab
 eodem Paulo in Antistite requiruntur, quanta in hoc
 & quam magna sunt? Vult Paulus hospitalem esse
 Antistitem. Huius domus semper bonis viris patuit: at-
 que hoc tempore omnibus, qui virtute aliqua aut arte
 praestant, quasi commune quoddam receptaculum est.
 Ad hunc undique confluunt, qui doctrina alicuius aut
 artis ingenue nomen habent. Quin ipse vltro benignè o-
 mnes inuitat, & liberalissimè hospitatur. Vult Pau-
 lus bonorum virorum amatorem Antistitem esse, quos
 hic non tantum amat, sed etiam quibuscumque rationi-
 bus potest, adiuvat, erigit, ad dignitates euehit, & de-
 niq; alijs omnibus anteponebat. Quin omnes eos sibi pro-
 ximos, sibi coniunctissimos, sibi cognatos & affines
 existimat, quos optimos & virtutum amantissimos
 inuenerit. Postremò cumulatam omni genere virtutis
 Antistitem idem Paulus esse vult, vt idem sit prudens,
 sit iustus, sit sanctus, sit continens, nihil ei denique de-
 sit, quod ad honestè laudabiliterq; viuendum attine-
 at. Quae omnia in hoc nostro sic apparent, vt ipsa luce
 clariora sint. Nam eius prudentia tanta est, vt nihil
 vnquam aggrediatur, nisi maturo consilio: vt quid in
 quaque re verissimum & optimum sit, id acutissimè
 & celerrimè videat atq; explicet: vt ex longo rerum
 vsu, quid expediat, quid non, quid honestum, quid tur-
 pe sit, facile discernat: vt ex praeteritis rebus, quid fu-
 turum sit, acutè praeuideat. Quanta in eo est rerum an-
 teactarum memoria! quanta praesentium intelligen-
 tia! quanta denique prouidentia futurarum! Quid
 illa

illa, in qua virtutis splendor est maximus, iusticia & aequitas! quam in hoc aperte lucent! quam aequa lance cuncta dispensat! Nemo enim maiore premio bonos afficit, vitia seuerius vindicat. Nullum apud hunc vnquam fuit personarum discrimen, quod minus pauperimus quisq³, perinde ac ditissimus, ius suum facillime consequeretur. Neq³ tantum in eo semper labor auit, vt vnicuiq³, quod suum est, attribueretur: sed etiam communem vtilitatem semper priuatis commodis anteposuit. Qua vero pietate patriam? qua caritate propinquos? quo amore ciues omnes amplectitur? Magnitudine animi iam tanta est, vt pro honestate nullum vnquam periculum adire pertimuerit, nullam laborem recusarit; res magnas & excelsas animo sibi proposuerit, & plurimum in se fiducia semper certa cum spe collocarit: vt neque ab aduersis, neque a prosperis rebus a stabilitate mentis, atque animi firmitudine dimoueretur. Continentiam ita semper amplexus est, vt motus animi turbidos, & appetitus rationi subiceret, & in omnes aduersos atque alienos a recta ratione impetus dominaretur, cupiditatesque omnes consilij norma dirigeret. Sed quid ego plura comemoro? quasi vero non apertissimum sit, nihil esse in omni virtute atque honestate positum, quod hic a teneris vsque annis non ita perceperit, atque exercuerit, vt in eo quasi callum iam obduxerit. Et quisquam dubitabit, quin hic optimus Archiepiscopus sit futurus, qui ad omnes cuiusque generis virtutes percipiendas & exercendas, diuino consilio natus esse videatur! Quid dicam de auctoritate? quae tanta est, quanta in his tantis

virtutibus ac laudibus esse debet. Quis autem non intelligit, in rebus sacris administrandis, & in concitandis ad religionem populorū animis auctoritatem plurimum posse? vehementerq; pertinere ad sacrorum cultus, & ad honestatē vitæ, quid sacerdotes, quid populi de Antistite sacrorum existiment? Cum sciamus homines, ut aut honestè viuant, aut improbè, ut religionem ament, aut contemnant, non minus summorū Antistitum exemplo, quàm aliqua certa ratione cōmoueri? Quis igitur vnquam hoc homine clarior fuit? cuius virtutes pares, quibus maximè auctoritas comparatur. Huius enim omnis vita plena grauitatis semper fuit: huius sapientiam & prudentiam suspexere semper principes, populi ac nationes: huic vos tantum tribuitis, Patres amplissimi, ut quicquid ipse statuerit, de communis sententia statutum existimetis. Et meritò, tantum est enim eius ingenium, tanta doctrina, tantus rerum vsus, tot res egregiè gestæ, ut ab eo dissentire nemo sine contumacia possit. Tam in aspectu ipso tanta dignitas inest, in sermone tanta maiestas, in incessu atque omni gestu tanta veneratio, ut ipsam quodammodo auctoritatem præ se ferre videatur. Quis enim Cato vultu seuerior? quis Phocion oratione grauior? quis Numa in omni actione religiosior? quanta in omnibus dictis & factis eius constantia & veritas? Possumus igitur iam constituere, Patres amplissimi, quantum hanc auctoritatem, plurimis iam rebus gestis exploratam, non paucis multorum principum & Pontificum iudicijs, ac præcipuè vestris amplificatam, ad tuendam & conseruandam

religionem valituram existimemus. Sed iam dudum
 intelligo, Patres amplissimi, non tam orationem me-
 am vobis, atque isti frequentia, quae tam attentè, tan-
 taq; cum omnium eorum, quae dicuntur, assensione me
 auscultat, esse gratam, quam huic, de quo verba faci-
 mus, cōmemorationem laudum suarū ingratam. Cūm
 enim reliquos omnes Antistites ceteris virtutibus an-
 tecedat, singulari quadā animi moderatione non tan-
 tūm alios, sed etiam seipsum vincit. Nam cūm ita
 semper vixerit, ut ne liuor quidem eum reprehendere
 probabiliter potuerit, non tamen vnquam tam lauda-
 ri, quam, si quid opus esset, admoneri gauisus est. Quo-
 circa Themistoclis, illius summi Athenis viri, dictum
 immutare consuevit. Cūm enim ex eo quereretur,
 quod acroama, aut cuius vocem libentissimè audiret.
 Eius, inquit, à quo mea virtus optimè pradicatur: hic
 autem noster se vocem eius libentissimè audire profi-
 tetur, à quo prudenter admonetur. Quod igitur me
 tandiu de se dicentem, tamquē patienter audiuit, in
 hac re non certè sibi, sed studio nostro, patriæq; carita-
 ri, quam suo nomine tantopere letari videt, indulgere
 voluit. Verūm quid tacitus gaudia tua disimulas,
 sapientissime vir Arcimbaldi? Iam enim ea voce te ap-
 pello, quae me facile audire possis. Quid, inquam, est,
 quod non tibi summam hilaritatem ac iucunditatem
 afferre debeat? Ut enim verissimis laudibus tuis non
 faueas, ut immortalium virtutum tuarum cōmemo-
 ratione non mouearis, ut communi praestantiam o-
 mnium virorum gloria studio non traharis: non potes
 tamen hoc totius patriae nostrae de te iudicio, hac ci-
 uium

uuum omnium erga te beneuolentia, hac omnium bonorum gratulatione non vehementer oblectari. Certè ferreus esses, atque omni adamante durior, nisi hac tanta noua dignitatis tue gratulatio, tam inusitata inaudit aq; populi iubilatio, tanta beneuolentia vel potius pietatis significatio, tam denique incredibilis ac penè diuinus omnium in te celebrando consensus animum tuum comoueret. Quis enim vnquam aliqua in re tam gratus senatui, tam carus principibus ciuitatis, tam iucundus populo, tam ciuibus vniuersis amabilis visus est, quàm tu in omnibus dictis ac factis tuis semper apparuisti? Titus quondam Vespasianus ob summam modestiam & benignitatem, amor & delicia generis humani fuit appellatus. Quem tu Principem duabus etiam in rebus superasti. Quod ille primò comitatem & liberalitatem suam nonnullis vitijs contaminauerat: deinde biennio tantum summæ Reipub. præsuit. Tu verò puram & integram ab omni flagitio semper vitam traduxisti: & per multos iam annos Reipubl. nostræ gubernacula tenuisti. Hoc verò tempore noua ista dignitate auctus, nostrum es omnium commune gaudium, nostræ spes, nostræ delicia. Neq; verò tantum nos in terris honore tuo mirandum in modum gaudemus: sed etiam beatorum animos in cælo, & præcipuè sublimem illum heroem Ambrosium, huius nostræ ciuitatis patronum, cuius tu sanctissimis sedibus inauguratus es, non mediocrem cepisse voluptatem existimamus: atque ideo conuersum ad illam totius mundi Mentem, quæ procurat vniuersa, primò ei gratias egisse arbitramur, deinde pro tua salute

lute atq; incolumitate preces eidē fuisse, ac rogasse, ut quemadmodū ipse populum Mediolanensem quondam diu feliciterq; gubernauit, sic etiam tu, qui tanto post illi successisti, non minus bene beateque Rempubl. nostrā administres. Quas diuini herois & patroni nostri preces Deum ipsum auduisse & speramus, & credimus, ut diuina providentia te ministro, nullo nobis tempore posthac vnquam defutura sit. Equidem mihi iam videre videor, totam hanc ciuitatem nostram tuam auctoritatem, fidem, religionem secutam reslorescere, bene & sapienter vitam instituere, in summa concordia, pace, tranquillitate viuere: nihil aliud, quā de honestate vite, de sanctitate, de eterna beatitudine cogitare. Iam omnium animi ad spem optimā erecti sunt, curarum omnium obliti, summa persusi leticia iubilant, exultant, festos dies agunt, tuam sapientiam, tuam virtutem, tuam auctoritatem intuentur: quibus rebus omnis fides, omnis religio, omnia sacra rite custodiuntur. O meritō iureq; concepta gaudia! O verā sanctamque laticiam! O felicem hunc diem, non tantum candido (quod dici solet) calculo notandum, sed etiam ad orbis terræ memoriā sempiternam in fastis reponendum! Gaude iure tuo Mediolanensis ciuitas, gaude tuo tam excellenti bono, gaude tam præsanti religionis patrono. Nihil enim optatius, nihil gloriosius, nihil denique beatus accidere tibi potuisset. Hoc auctore tam religioso, tam sancto, tam pio, hoc Antistite ceremoniarum & sacrorum nihil est, quod non tibi feliciter atque ex animi sententia successurū sit: nihil est, quod ab immortali Deo facile

cilè non sis impetratura. Agite igitur omnes quot quot
adestis in hac tanta frequentia, vna voce mecum, vno
animo, vno consensu, primum Deo Opt. Max. rerum
omnium conditori ac moderatori, pro tanto tanquè
immortali beneficio gratias agamus. Deinde votis &
precibus obtestemur, vt, quem iam nobis sua prestanti
liberalitate, suo penè presenti numine, fidei custodem,
religionis amplificatorem, sacrorū antistitem, rerū o-
mnium honestissimarū quasi parentem dedit, eundem
nobis, qua benignitate concessit, etiā incolumē & sal-
uū quā diutissimè conseruet. Nā sine vlla dubitatio-
ne tandiu beatissima erit hac vniuersa ciuitas, quan-
diutā eximius & singularis Archiepiscopus sacris &
summe religioni præsuerit. Quocirca te summe De-
us, omnium Parens, què propter beneficia populus Chri-
stianus Optimum, propter virū ac potestatem, Maxi-
mum nominat: te què Mens Patris, æterna sapientia,
ratio perfecta, rerum omnium procreator Christe, qui
in terris ea, qua ad hominū salutem pertinent, maxi-
mè procuras: te què totius mundi Anime, qui proborū
hominum mentibus quasi consolator quidam &
leticia dator illaberis, & incredibilem atque diui-
nam eis iucunditatem affers, alme Spiritus: Te, in-
quam, mystica Trias, triplex quidem numen, triplex
potestas, triplex discretio personarum, sed vna virtus,
vna natura, Deus vne, cuius beneficio, quicquid est
in omnirerum vniuersitate boni, gignitur, oramus o-
mnes vno animo, atque vna voce obtestamur, vt si ri-
te pro nouo hoc Archiepiscopo nostro, tuo munere
nobis hoc tempore tradito, vota nuncupamus, si ri-
te sa-

re sacros in hoc tēplo maximo in tuis aris ac focus ignes
 adolemus, si rite victimas, tui quondā doloris atque
 supplicij, cū hominē induisses, nostræque salutis mo-
 numenta, quibus occulta quadaā atque ineffabili po-
 tentia tua, illud quidem verū, sed tamen in aspectabi-
 le Christi corpus contineri credimus, piē religioseque
 consecramus, si denique rite, magnaque cum fiducia
 certatim omnes ad auxiliū tuum, fuis quotidie preci-
 bus supplices confugimus: hanc firmā, stabilem, certā
 & ratam leticiam non tantū in presentia nobis effi-
 cias, verū etiā deinceps longissimo tempore conser-
 ues. Vt nostrū hunc Antistitem, tanquam optimum &
 sanctissimū ducem sequentes, & hanc lati vitā benē
 beateque transigamus, & post mortem certum ac de-
 finitum in cælo cum eo locum habeamus, vbi
 tandem euo sempiterno beati per-
 fruamur.

CHRIA